

A VILÁG

INTERDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSBEN

Szerk:
dr. Mező Ferenc - Mándy Zsuzsa
Mező Katalin - Ujhelyi Nelli

2016
Debreceni Egyetem, Debrecen

**A VILÁG
INTERDISZCIPLINÁRIS
MEGKÖZELÍTÉSben**

Szerkesztette:

Mező Ferenc

Ujhelyi Nelli

Mező Katalin

Mándy Zsuzsa

2016

Debreceni Egyetem, Debrecen

Szerkesztők: Dr. Mező Ferenc
Mándy Zsuzsa
Mező Katalin
Ujhelyi Nelli

Tördelő: Ujhelyi Nelli

Szakmai lektorok:

Dr. Bodó Julianna (Sapientia)
Dr. Csízi István (DE)
Dr. Gergely Orsolya (Sapientia)
Dr. Mező Ferenc (DE)
Dr. Monori István (DE)
Dr. Pénzes Jánod (DE)
Dr. Pokovai Klára (MTA)
Dr. Soós Mihály (DE)

Kiadja: Debreceni Egyetem
4010 Debrecen, Egyetem tér 1.

ISBN 978-963-473-946-3

Irodalomjegyzékben:

Mező F., Ujhelyi N., Mező K. és Mándy Zs. (szerk.)(2016): A világ interdiszciplináris megközelítésben. Debreceni Egyetem, Debrecen.

Minden jog fenntartva.

Tartalom

Előszó.....	7
Remenyik Tünde Erzsébet, Vágó Imre és Szabó Anita: <i>Az őrbottyáni humuszos homoktalaj ph-jának, illetve növények számára felvehető mg-, és mn-tartalmának alakulása különböző komposztadózisok alkalmazása esetén</i>	9
Tóth Mariann és Oláh János: <i>Parazita fertőzöttség idő-beni változásának vizsgálata magyar merinó juhoknál</i>	21
Fekete Deák Ildikó: <i>Falun élő serdülőkorú gyerekek szüleikkel való kapcsolata. Fókuszcsoportos interjú serdülőkorú (14-15 éves) gyerekekkel, és serdülőkorú gyerekeket nevelő szülőkkel</i>	39
Kiss Barbara: <i>Miskolc közösségi közlekedésének geoinformatikai szempontú vizsgálata</i>	61
Hadházi Dávid: <i>Migráció a büntetőjog szempontjából.....</i>	73
Ujhelyi Nelli: <i>Tranzit zónába be, komfort zónából ki. A kortárs migrációs folyamatok egyes társadalmi hatásai</i>	99
Szeles Árpád és Polereczki Zsolt: <i>Millennials' online information search.....</i>	124

ELŐSZÓ

A diszciplínák közti együttműködés gyakorlatának élénkülése, a 21. század második évtizedére majdhogynem elkerülhetetlen folyamat, hiszen a minket körülvevő globális kihívások olyannyira összetettek, amelyeket lehetetlen csupán egy-egy tudományág nézőpontjából értelmezni.

Az interdiszciplináris szemlélet erősödése következtében, a Debreceni Egyetemen, hagyományteremtő szándékkal került megrendezésre 2016. június 15-én a *Nemzetközi Interdiszciplináris Konferencia – International Interdisciplinary Conference*. Jelen kötet a konferencián elhangzó néhány előadásaihoz kapcsolódó kutatásokat hivatott ismertetni.

A témajukat és tudományterületüket tekintve eltérő tanulmányokat az interdiszciplinaritás elvén kívül, összekapcsolja egy olyasfajta logikai rend, amely egyáltalán nem hierarchizáló, fejlődési vonalat felvázoló, hanem sokkal inkább egy mozgásirányt kifejező koncepció. A kötet olvasása során, a „földből felrepülünk a levegőbe!” Földalatti folyamatokkal indítva megismerkedhetünk talajjavító vizsgálatokkal; ezután a föld felszíne felé érve, juhok állategészségügyi problémáiról olvashatunk. Majd egy székelyföldi falu serdülőkorú gyerekeinek a szüleikkel való viszonyát ismertető tanulmány folytatja az utazást. Ezek után, a faluból egy nagyvárosba érve, Miskolc közösségi közlekedését ismerhetjük meg. Ezt követően a globális migrációs folyamatok magyarországi eseményeit ismerhetjük meg,

előbb jogi, majd társadalmi hatások szempontjából. Végezetül pedig, a szem számára láthatatlan, a levegőben folyó kommunikációs csatorna, vagyis az internet világába érünk, amikor is betekintést nyerhetünk a „millennial” más néven az Y generáció internetes termékkeresési szokásait bemutató kutatásokba.

A tematikus összeállítás az agrártudományoktól, a szociológián, a jogtudományon, a kulturális antropológián és a geoinformatikán át, a gazdaságtudományokig kalauzolja az olvasót.

AZ ŐRBOTTYÁNI HUMUSZOS HOMOKTALAJ PH-JÁNAK, ILLETVE NÖVÉNYEK SZÁMÁRA FELVEHETŐ MG-, ÉS MN-TARTALMÁNAK ALAKULÁSA KÜLÖNBÖZŐ KOMPOSZTDÓZISOK ALKALMAZÁSA ESETÉN

Remenyik Tünde Erzsébet
remenyiktunde1992@gmail.com
Debreceni Egyetem

Dr. habil. Vágó Imre
Debreceni Egyetem

Dr. Szabó Anita
Magyar Tudományos Akadémia

Absztrakt

Magyarország mezőgazdasági művelésű területeinek 20 %-a homoktalaj. Ezen talajtípus tápanyag-gazdálkodásának javítására alkalmas lehet mezőgazdasági maradékokból előállított komposzt felhasználása. Kísérletünkkel azt a célt tűztük ki, hogy megfigyeljük a komposztkészítmény pH-eltoló hatását, továbbá megállapítsuk az egyes tápelemek (magnézium és mangán) feltáródási ütemét különböző komposztdózisok alkalmazása esetén. Módszerünket tekintve egy talajérleléses kísérletet hajtottunk végre, mely során öt különböző komposztarány hatását vizsgáltuk az Őrbottyánból származó homoktalajon. A statisztikai elemzésünket R-program segítségével, ismételt mérési modellt alkalmazva hajtottuk végre. Eredményeinket elemezve

megállapítást nyert, hogy a komposzt kedvező irányba befolyásolja a tápközeg kémhatását, és a vizsgált tápanyagok mennyiségét is. Ez a hatás a dózis és többnyire az idő tekintetében is megmutatkozott.

Kulcsszavak: komposzt, homoktalaj, tápanyag-visszapótlás, pH, magnézium, mangán

Diszciplína: agrártudományok

Abstract

The 20 % of the utilised agricultural area is sandy soil in Hungary. In order to optimize the nutrient management of this kind of soils, it can be used composted agricultural residues and by-products to replace the solids and plant origin nutrients. The main goal of our examinations was to observe the pH shifting effect with the usage of different compost dosages, to define the exploration rate of some nutrients (magnesium and manganese). The results of our measurements were statistically evaluated with R-program. The method was the application of the repeated measured model. We found that the application of the compost had a favourable effect on the pH level of the soil and the volume of the nutrients examined. This positive effect was also reflected in terms of the dose levels and the time.

Keywords: compost, sandy soil, nutrient management, pH, magnesium, manganese

Disciplines: agricultural science

A homoktalajok mezőgazdasági művelés alá vont területeink 1/5-ét teszik ki. Védelmükre, termékenységük megőrzésére, víz- és tápanyag-gazdálkodásuk javítására kiemelt figyelmet kell fordítanunk (KÁDÁR és tsai, 2012). Erre nemcsak a kolloidszegény, savanyú változatnál, hanem a Duna-Tisza közén elterülő humuszban gazdagabb homoktalajok esetén is nagy szükség van (KÖHLER, 1984). Megoldást jelenthet, ha a biológiai eredetű hulladékokból komposztot állítunk elő, majd ezt a fent említett területeken trágyaszerként alkalmazzuk. Ezzel megoldhatjuk a feleslegként jelentkező szerves maradékok elhelyezési problémáit, miközben hozzájárulunk a talajtermékenység növeléséhez (ELFOUGHİ és tsai, 2010).

A komposzt fizikai, kémiai, illetve biológiai szempontból is jótékony hatást fejt ki a talajokra: növeli a biológiai aktivitást; javítja a talaj szerkezetét, tápanyagtároló képességét, illetve víz-, hő- és levegőgazdálkodását; továbbá a lassú tápanyag-feltáródás következtében kisebb a kimosódás veszélye (HARTMAN és tsai, 2001).

A komposztálás során foszfor, kálium, magnézium, kalcium és különböző mikroelemek tárolnak fel, melyek a talajba kerülve a növények számára extrahálható formában állnak rendelkezésre (SOLTI, 2000). A megfelelő növénytapláláshoz célszerű figyelembe venni, hogy a tápelemek felvehetőségét a talajoldat kémhatása is befolyásolja. Ilyen szempontból a semleges közeli ($5,5 < \text{pH} < 6,5$) érték a legkedvezőbb (LOCH és KISS, 2010; SÁRDI, 2011).

SZABÓ és tsai (2013) tenyészedényes kísérletei alapján megállapította, hogy 10 és 20 % közötti bekeverési arányt célszerű választani a legkedvezőbb hatás elérése érdekében. Az ennél nagyobb kom-posztdózisú edényekben ugyanis terméscsökkenés következett be.

Talajérleléses vizsgálatainkkal célul tűztük ki a komposzt pH-érték eltoló hatásának megfigyelését a karbonátos homoktalaj tartalmú tápközeg-mintákban, illetve egyes tápelemek (magnézium, mangán) feltáródási ütemének meghatározását különböző komposztdózisok alkalmazása esetén. Mindezzel a helyes tápanyag-gazdálkodásra vonatkozó ismereteinket bővítését, illetve pontosítását segíthetjük elő.

Módszer

Minta

Kísérleteinkhez a Duna-Tisza közí semleges kémhatású [$\text{pH}(\text{CaCl}_2) = 7,21$], karbonátos (CaCO_3 (0-20 cm) = 7,8-8%, CaCO_3 (20-40 cm) = 9,3%) homoktalajt választottuk Őrbottyán területéről. A kísérleti talaj a művelt réteg felső 0-30 cm-éből származott. Választásunk azért esett erre a típusra, mert kísérleteink során többek között vizsgálni kívántuk a kommunális szennyvíziszap tartalmú, semleges kémhatású [$\text{pH}(\text{CaCl}_2) = 6,95$] komposzt pH-eltoló hatását. Hipotézisünk szerint nagy karbonát tartalmú talajon reprezentatív alakulás várható.

A kísérleti komposztkészítmény kereskedelmi forgalomban kapható AKSD Biomassz Super Komposzt volt, melynek alapanyagai a következők: kommunális szennyvíziszap, adalékanyagok (fűrészpor, faapríték, szalma, közterületi zöldhulladék) és több komponensű komplex oltóanyag.

A tenyészedényes bekeverés 2014. április 1-jén történt meg. Az átszitált homoktalajt és a kiszárított komposztot térfogatarányok szerint mértük be négy ismételtsben. A kezelések a következők voltak: 0, 10, 20, 35, 50 v/v % (a továbbiakban %) komposzt, és ennek megfelelően 100, 90, 80, 65, 50 % homoktalaj.

A homoktalaj-, a komposzt- és ezek együttes bekeveréséből létrejött tápközeg mintákat 1 kg-os edényekben, randomizált módon helyeztük el.

Az evaporációs vízveszteség visszapótlását 60%-os vízkapacitásra pótoltuk naponta tömegkiegészítéses módszerrel. Ehhez desztillált vizet használtunk.

Eszközök

A tápközeg minták elemtartalmának meghatározása során mértük azok 0,01 M CaCl_2 -os pH-ját, magnézium- és mangántartalmát HOUBA és tsai (1990) módszere szerint. Választásunk azért esett a CaCl_2 -os kivonószerre, mert ezen extrahálószer segítségével nyert értékek közelítenek leginkább a növények által felvehető elemtartalomhoz (FOTYMA és tsai, 1996; BAIER és BAIEROVA, 1997).

A tápközeg pH-értékének meghatározásához a tápközeg és kivonószer 1:10 arányú keverékét rázattuk, majd a szuszpenziókat HANNA INSTRUMENTS HI-8521 (Woonsocket, USA) digitális pH-mérővel mértük. A magnézium- és mangántartalom megállapítását – talajextrakciós eljárás után - VARIAN SPEKTRAA 20 PLUS atomabszorpciós spektrofotométerrel (Zug, CH) végeztük.

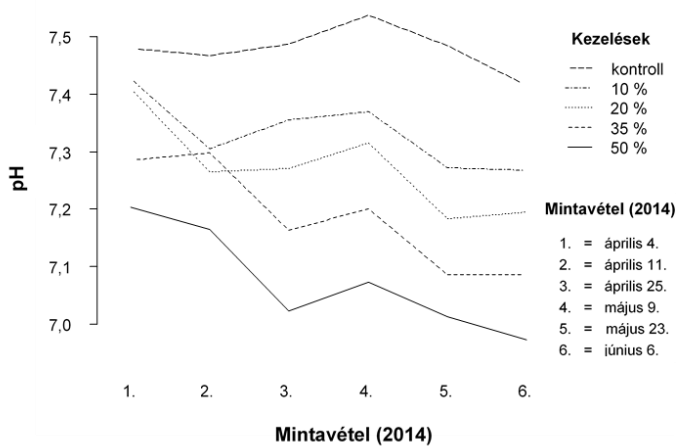
Eljárás

Mérési eredményeinket R-programmal értékeltük ki ismételt mérési modellt (Repeated Measured Model)

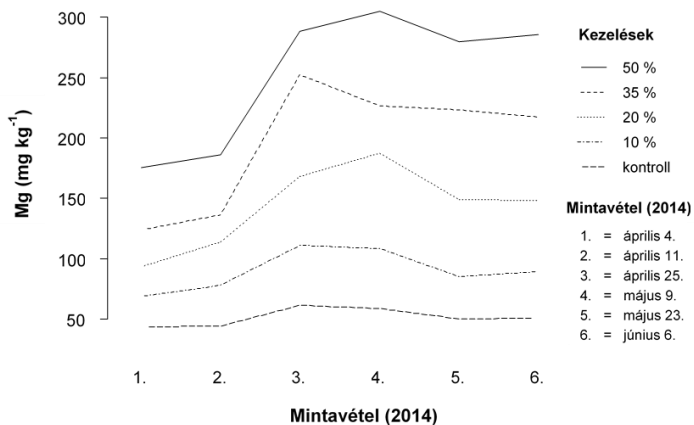
alkalmazva. A modell egy kiterjesztett párosított t-próba, ami az időt nem független tényezőként kezeli (HUZSVAI, 2013; HUZSVAI és BALOGH, 2015). A szignifikancia szintet (P-érték) 5 %-nak választottuk. A varianciaanalízis lefuttatása után az egy-egy mintavételi időpont során vett minták eredményeiből képzett csoportok, majd a különböző kezeléskombinációk szintjei között fennálló szignifikáns különbségeket Duncan teszt (DUNCAN, 1955) segítségével határoztuk meg.

Eredmények

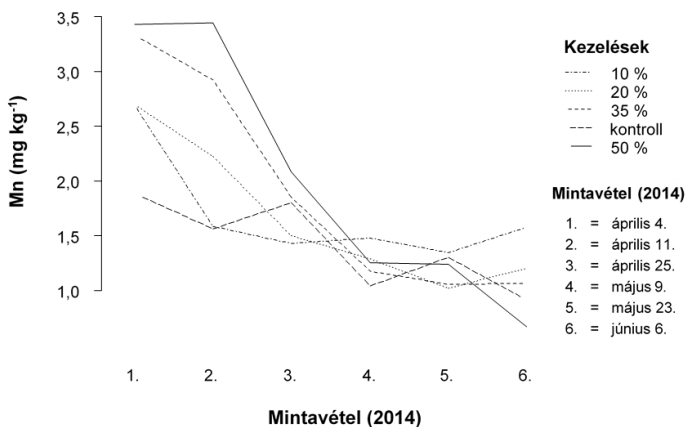
1. ábra A tápközeg minták 0,01 M CaCl_2 -os pH-ja

2. ábra: A tápközeg minták 0,01 M CaCl_2 -os Mg-tartalma

3. ábra: A tápközeg minták 0,01 M CaCl_2 -os Mn-tartalma

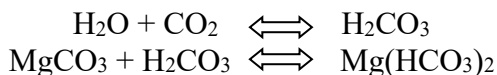
Megvitatás

Az 1. ábrán a komposztkezelések függvényében

bekövetkező pH változás került feltüntetésre az egyes mintavételi időpontokban. Ez alapján az a következtetés vonható le, hogy a komposzt pH-csökkentő hatása dózisfüggő volt: a pH-befolyásoló effektus a nagyobb komposztadagok alkalmazásával és a hosszabb behatási időknél fokozottabban jelentkezett. A kapott eredmények – egyetlen kivétellel (április 11., 35 %-os adag) – minden időpontban és minden komposztadagban szignifikánsnak ($P = 5\%$) mutatkoztak. Megállapíthatjuk tehát, hogy a komposzt adagolása a meszes homoktalajhoz tendenciájában szignifikánsan csökkentette a 0,01 mólos CaCl_2 kivonószerben mért talaj-pH értékét.

A 2. ábra a tápközeg minták extrahálható magnéziumtartalmát mutatja be. Megállapítható, hogy a növények által felvehető magnézium mennyiségét döntő mértékben a kijuttatott komposzt mennyisége determinálja. A kontroll kezelésnél az oldható, magnéziumtartalom lényegében változatlan maradt, míg a komposzttal kezelt talajokban a magnézium a 3. illetve 4. mintavételig jelentős mértékben növekedett, majd stagnálás figyelhető meg.

Ismert tény, hogy a nagy CaCO_3 -tartalmú talajok, kisebb mennyiségben ugyan, de MgCO_3 -ot is tartalmaznak. A megfelelő körülmények kísérletünk esetében is lehetővé tették, hogy az alább látható reverzibilis folyamatok lejátszódjanak:

A 3. ábrán a tápközeg mintákban mért mangántartalom látható. Eredményeinket vizsgálva levonható a

következtetés, hogy a kísérleti talaj extrahálható mangántartalma a komposzt bevitel függvényében növekszik. Az idő előre haladtával azonban a mangántartalom fixálódást mutat, még a kontroll esetében is. Ez a tendencia a fokozódó komposzt bevitellel erőteljesebbnek mutatkozott. A jelenségnek valószínűleg az az oka, hogy a VK = 60 %-os vízellátottság mellett a talajokban aerob állapotok alakulnak ki, így a mangán magasabb oxidációs állapotú, nehezebben oldódó formákká alakul át. Szerepet játszhat az oldható mangántartalom erőteljes csökkenésében a több szerves anyagban levő nagyobb mennyiségű adszorpció kötőhely jelenléte is.

Korlátozások

Kísérletünkben jelzőnövényt nem alkalmaztunk, így a komposztkészítmény növényi produkciót növelő hatására csak közvetett eredményekkel szolgálhatunk. Ahhoz, hogy ez a tendencia közvetlenül is érzékelhetővé váljon, mindenképpen érdemesnek látom a kísérlet jelzőnövényes változatának elvégzését.

Az egyes tápelemek felvehető frakciójának időbeli ingadozására nem minden esetben tudunk magyarázattal szolgálni. Kérdéseinkre választ kaphatunk célzott vizsgálatok elvégzésével. Reprezentatívan alakulhat a vizsgálat, ha módosítjuk a kísérlet körülményeit, például sűrített komposztskálát, több vízlépcsőt alkalmazunk. Informatív lehet különböző mikrobiológiai vizsgálatok elvégzése is.

Konklúziók

Összességében megállapítható, hogy az érleléses kísérlet ideje alatt a tápközegek pH-értéke csökkent a

komposztkezelések hatására. Ennek magyarázata, hogy a komposzt jelentős mennyiségű hidrogénionot adott le, biztosítva annak pH-eltoló hatását az őrbottyáni karbonátos homoktalajon. A komposzttal való trágyázás tehát kedvezően befolyásolta ezen talaj kémhatását, az ideálishoz ($\text{pH} = 5,5\text{-}6,5$) közelebbi körülményeket teremtve a növénytermesztés számára.

A tápelemek felvehetőségének vizsgálatakor bizonyítást nyert a nagyobb komposztmennyiség kedvező hatása, időben azonban a tendencia változatosan alakult.

A magnézium vizsgálata során esetében az idő előrehaladtával magnéziumszint emelkedést tapasztaltunk, melynek magyarázata lehet a következő folyamat: a $\text{VK}=60\%$ -os vízkapacitás lehetőséget ad-hatott, hogy tápközegek pórusaiban lévő víz és a talajlevegő széndioxid tartalma szénsavat képezzen, amely oldja a különböző alkáliföldfém-karbonátokat. Az így keletkezett magnézium-hidrogénkarbonát jó víz-oldhatósággal rendelkezik, jelentősen hozzájárulva ezáltal a felszabadult magnézium mennyiségéhez.

A magnéziumtól eltérően, a fokozódó komposzt bevitellel bejuttatott nagyobb mangántartalom az idő előre haladtával mind jobban lekötődött. Ez a tendencia egyrészt a mangán magasabb oxidációs szintre lépésével magyarázható, amit a tápközeg pórusaiban fennálló aerob környezet tett lehetővé. Másrészt ok lehet a szervesanyagtartalom mangánkötése. Az okok pontos tisztázására célzott vizsgálatok végrehajtását, a komposztkezelések növényre kifejtett hatásának bemutatására további, jelzőnövényes kísérlet beállítását tervezzük.

Irodalomjegyzék

Baier, J. & Baierova, V. (1998). *Hundredth Molar Calcium Chloride Extraction Procedure – Part IV – Calibration with Conventional Soil Testing Methods for Potassium*. 29, pp.11-14, 1641-1648.

Duncan, D. B. (1955). Multiple range and multiple F tests. *Biometrics*. 11, pp.1-42.

Elfoughi A., Benedek, Sz., Bayoumi Hamuda Hosam, E.A.F. & Fülek, Gy. (2010). *Komposzttrágyázás hatásának vizsgálata a talaj tápelem-szolgáltató képességére*. *Agrokémia és Talajtan*. Budapest: 59. pp.2, 323.

Fotyma, M., Gosek, S. & Szevczyk, M. (1996). *Preliminary experience with calcium chloride method in Poland*. *Commun. Soil Sci. Plant Anal.* 27, 5-8, pp.1387-1401.

Hartman, M., Alexa, L., Dér, S. & Schád, P. (2001). *Hulladékok a mezőgazdaságban, az erdőszéleken, a gyümölcsösben, és a szőlőszőlőben*. Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, pp.11-28.

Huzsvai, L. & Balogh, P.: (2015). *Lineáris modellek az R-ben*. Debrecen: Seneca Books, p.109.

Huzsvai, L. (2013). *Variancia-analízisek az R-ben*. Debrecen: Seneca Books, p. 42.

Houba, V.J.G., Novozamsky, L., Lexmond, T.M. & Van Der Lee, J.J. (1990). *Applicability of 0.01 M CaCl₂ as a single extraction solution for the assessment of the nutrient status of soils and other diagnostic purposes*.

Communications Soil Science Plant Analysis. 21, pp.2281-2290.

Kádár, I., Márton, L. & Láng, I. (2012). *Az őrbottyáni 50 éves örök rozs és egyéb műtrágyázási tartamkísérletek tanulságai*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia ATK Talajtani és Agrokémiai Intézet, 7, p.24.

Köhler, M. (1984). *A homoktalajok termőképességének növelése dúsított agyagos komposzt-trágyák felhasználásával*. Agrokémia és Talajtan. Budapest: 33. pp.1-2, 214, 216.

Loch, J. & Kiss, Sz. (2010). *Agrokémia BSc hallgatók számára*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó Debrecen University Press, pp.162-180.

Solti, G. (2000). *Talajjavítás és tápanyag-utánpótlás az ökológiai gazdálkodásban*. Budapest: Mezőgazda Kiadó, pp. 82-93.

Sárdi, K. (2011). *Tápanyaggazdálkodás*. Debreceni Egyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Pannon Egyetem, p.12.

Szabó, A., Balla-Kovács, A., Kremper, R., Kincses, S.-né & Vágó I. (2013). *A tápközeg és az angol perje (Lolium perenne L.) jelzőnövény P- és K-tartalmának alakulása különböző komposzt dózisok alkalmazásakor*. Talajvédelem. Talajtan a mezőgazdaság, a vidékfejlesztés és a környezetgazdálkodás szolgálatában. Különszám. Budapest: Talajvédelmi Alapítvány, p.469.

PARAZITA FERTŐZÖTTSÉG IDŐBENI VÁLTOZÁSÁNAK VIZSGÁLATA MAGYAR MERINÓ JUHOKNÁL

Tóth Mariann
marianntoth94@gmail.com
Debreceni Egyetem

Dr. Oláh János
olahja@agr.unideb.hu
Debreceni Egyetem

Absztrakt

A változó éghajlat hatására a juhok állategészségügyi problémái is módosulnak. A forró éghajlat és a csapadék csökkenése a parazita fajok megjelenésének és jelentőségének a változását is magával hozza. A Debreceni Egyetem Karcagi Kutatóintézet magyar merinó törzsállományából 2 csoportot alakítottunk ki (rezisztens, kontroll). A kísérlet során folyamatosan egyedi bélsár mintából határozzuk meg a fertőzés mértékét, figyelembe véve a csapadék és a hőmérsékletváltozásokat. A hat fertőző ágensből összesen 2 fajcsoport (gócós tüdőférgesség, gyomor-és bélférgesség) okozott jelentős fertőzést a vizsgálati csoportoknál. Összesen 1 olyan egyedet találtunk mely az év során egyszer sem volt fertőzött, illetve 9 olyan egyedet melyek enyhe fertőzöttségét mutattak a vizsgálataink során. A legelő komoly fertőzési forrás, azonban a változó éghajlati

körülmények hatására a hőmérséklet és a csapadék folyamatos megfigyelése sem elhanyagolható.

Kulcsszavak: parazita, éghajlat, csapadék, legelő, hőmérséklet, juh, merinó

Diszciplinák: agrártudományok, állattenyésztés, állategészségügy

Abstract

The animal health problems of sheep have been modified by the climate change. The hot weather and the reduction of precipitation have also entailed the appearance and significance of parasite species. We have created two groups from the stock of merino of University of Debrecen's Research Institute in Karcag (control, resistant). During the experiment we have been determining the intensity of the infection by patterns of faecal, regarding the change of precipitation and temperature. There have been 2 groups of varieties (Protostrongylida, Trichostrongylida) that has caused significant infection out of the 6 infectious agents. We have found only 1 individual without having been infected during the season, and 9 individuals that have indicated slight infection after the examination. However, pastures have a serious risk of infection, owing to the changing climate, the continuous observation of precipitation and temperature cannot be negligible neither.

Keywords: parasite, climate, precipitation, pasture, temperature, sheep, Merino

Discipline: agriculture, animal husbandry, animal healthcare

Bevezetés

A változó éghajlat hatására a juhok állategészségügyi problémái is módosulnak. A régen jelentős betegségek előfordulása csökkenhet (nedvesség kedvelő, forró nyárra érzékeny paraziták, lábvégbetegségek), ezzel szemben olyan kórokozók bukkannak fel, melyeket csak szakirodalmakból ismertünk. A forró éghajlat és a csapadék csökkenése a parazita fajok megjelenésének és jelentőségének a változását is magával hozza.

A Debreceni Egyetem Agrár Kutatóintézetek és Tangazdaság 2014 szeptemberében indított vizsgálat sorozatot, melynek témája, az Alföldön élő magyar merinó juhok endoparazitákkal szembeni rezisztenciáját, toleranciáját és immunitását vizsgálja a klímaváltozás tükrében.

Az élősködők jelentős gazdasági kárt okozhatnak. Magyarországon az 1980-90-es évek óta nincsenek átfogó felmérések és vizsgálatok a juhok endoparazita fertőzöttségét illetően, így a téma hiánypótló a hazai, de a klímaváltozás miatt a nemzetközi viszonylatban is.

Célkitűzés

A kísérlet során folyamatosan egyedi bélsár mintából határozzuk meg a fertőzés mértékét, a paraziták inváziójának periodicitását, figyelembe véve a csapadék és a hőmérsékletváltozásokat.

Célok:

- Az egyedi fertőzöttség vizsgálata,

- a különböző parazita fajok fertőzésének időbeni megjelenése (dinamika),
- a fertőzések aránya, súlyossága, „jelentősége”,
- a parazita elleni kezelések hatása,
- kezelt és kontroll csoport parazita fertőzöttségének összehasonlítása,
- a hőmérséklet és csapadék figyelembe vétele a dinamika vizsgálatnál.

Hosszú távon a rezisztencia nemesítéshez szükséges erőforrások, illetve a potenciális nemesítési lehetőségek felmérése a célunk, valamint egy védekezési protokoll kidolgozása.

Szakirodalmi áttekintés:

Emberben és állatban is egyaránt megtalálhatóak különböző paraziták, belső és külső élősködők.

„Az élősködők (paraziták) azok az élő szervezetek, amelyek táplálékszerzés céljából állandóan vagy csupán átmenetileg más élő szervezeteken (külső paraziták) vagy szervezetekben (belső paraziták) megtelepszenek.” (Szép, 1984). A parazitológia az élősködéssel és az élősködő szervezetével foglalkozik. Ez a tudományág a növényi és állati parazitizmust is felöleli, ezért Kotlán (1953) javaslatára az állati részt zooparazitológiának (állatorvosi parazitológiának) nevezzük (Potsabay és Szép, 1965).

A juhok egyik legmeghatározóbb és legszélesebb körben elterjedt parazitás fertőzését a gyomor-bél férgességet okozó Trichostrongylidák okozzák. Ezen fonálférgék csoportjába tartozó fajok közvetlen formában fejlődnek,

azonban a fejlődési szakasz egyes időszaka (pete - L3 lárvállapot) a gyepterületeken megy végbe. A meghatározó fertőzési forrás a legelő, az istállóban történő fertőződés nem meghatározó. A lárvák optimális fejlődési körülménye a meleg (22-26 C° és nedves legelő), míg a forró, száraz legelőn a peték és a L1-L2-es lárvaforma tömegesen elpusztul, az L3-as lárvaforma túlélési képessége erősebb, amely a juhot képes fertőzni.

Elsősorban fiatal állatokban okozhat komoly, gazdasági kárral járó fertőzéseket, de felnőtt állományokban is tömegesen előfordulhatnak. Jellegzetes tulajdonságuk, hogy a fűszál csúcsa fölé igyekeznek, így a legelő állatok könnyen felveszik azokat (Kassai, 2003). A török Van Municipality Slaughterhouse eredményei is a gyomor-és bélférgesség jelentőségét igazolják; 104 juh vizsgálata során kiderült, hogy több mint 87%-uk ezekkel a kórokozókkal küzdött (Cengiz és Deger, 2009).

A vizsgálataink során a gyomor-és bélférgesség mellett a gócos tüdőférgesség nagy arányú megjelenését is prognosztizáltuk, melyet a Protostrongylidák okoznak. Fejlődésükhöz köztigazdát igényelnek (szárazföldi házas/házatlan csigák). A lárvák kétszeri vedlésen mennek át, majd az L3-as lárvaforma legelés közben jut a gazdaállat tápcsatornájába. Bár a fertőzött állatokban részleges immunitás kialakulhat, azonban a kor előrehaladtával nő a fertőzöttség mértéke. A 3 évesnél idősebb egyedekben akár a 100%-ot is elérheti a fertőzöttség jelenléte. Az enyhe tél, a csapadékos hűvös nyár és őszi elősegíti elterjedésüket (Kassai, 2003).

Kérdőjelekben gyakori bántalom a galandférgesség, a törpefonál férgesség, a tüdőférgesség és a kokcidiózis egyaránt, melyek a vizsgált állományunkban bár jelen

voltak, de nem okoztak nagyarányú fertőzést, azonban állategészségügyi jelentőségük nem elhanyagolható.

A parazita populációk számát a klimatikus tényezők is befolyásolják. Ezt a tényt az említett példák hűen alátámasztják:

- A hideg és száraz hatások csökkentik a paraziták különböző fejlődésű stádiumban történő szaporodását (Kovács és tsai, 2008).
- Luzon-Pena és tsai (1995) a májmétely fertőzésével kapcsolatban tettek megfigyeléseket és arra jutottak, hogy az enyhe telek, a mérsékelt meleg, illetve a csapadékos nyarak jelentik a legnagyobb veszélyt. Ezt a tényt spanyol vizsgálatok is megerősítették (Martinez-Valladares és tsai, 2013). Arra mutattak rá, hogy hogyan hatnak egyes időjárási és klimatikus viszonyok a gyomorbélférgek illetve a májmételyek jelenlétére. Míg az előbbi jelenlétét inkább a pára befolyásolta, az utóbbi parazitát a csapadék mennyisége.
- Romero és tsai (1997) a magas hőmérséklet és a legelők parazita mennyisége között negatív összefüggést találtak. A *Trichostrongylus* faj volt az egyedüli kivétel, melyek bírták a hosszú, száraz, forró időjárási periódusokat is.
- Familton és Mc Anulty (1997) az oxigén ellátottság szerepét is kiemeli a nematodák gazdaszervezeten kívüli fejlődési szakaszában a nedvességen valamint a hőmérsékleten kívül.

Anyag és módszer:

2014 szeptemberében a Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ Karcagi Kutatóintézet magyar merinó törzsállományából 2 csoportot alakítottunk ki. A rezisztens csoportba 40 egyedet választottunk, melyek 2014 júniusa óta semmilyen parazita ellenes szerrel nem voltak kezelve. Ezzel szemben a kontroll csoportba 21 egyed került be. Ezeket a juhokat különböző oltóanyag kombinációkkal védtük a fertőzésekkel szemben, áprilisban illetve októberben (ivermectin, moxidectin, thiabendazole, levamisole). A csoporton belüli különbségek azzal magyarázhatók, hogy a kontroll csoportból esetlegesen kieső egyedek visszapótlása egyszerű lehet az új egyed kijelölésével, viszont a rezisztens csoportban ez nem megoldható, hiszen az időbeni parazita elleni kezeletlenséget már nem tudjuk biztosítani. Fontos kiemelni, hogy bár eltérő legelőkertben, de azonos volt a legeltetés időtartama, továbbá a takarmányok mennyisége és minősége is.

A csoportokból 2 havonta egyedi bélsármintát vettünk, összesen 6 alkalommal (2014.12.-2015.12.). A vizsgálat módszere az 1 gramm bélsár szűrletben található peteszám meghatározáson alapszik, melyhez a Kassai Tibor Helminológia című könyvében található módszert használtuk fel (felszindúsítás, ülepítés, lárvazólálás). Ez alapján 4 fertőzöttségi szintet állapítottunk meg:

- 0 – nem fertőzött
- 1 – enyhén fertőzött
- 2 – közepesen fertőzött
- 3 – erősen fertőzött

Értékeljük a különböző parazita fajok fertőzésének időbeni megjelenését. A csoportok egyedeinek fertőzöttségi arányából és a fertőzés súlyosságából számoltuk a fertőző paraziták jelentőségét (fertőzöttség aránya x fertőzöttség súlya).

A már fentebb említett környezeti tényezők közül a hőmérsékletet és a csapadékot vettük figyelembe, hiszen ezek jelentősen befolyásolják a gyepon lévő fertőző lárváformák fejlődését és életképességét egyaránt.

A minta mikroszkópos vizsgálata után az eredményeinket különböző statisztikai módszerek segítségével értékeltük: T-próba, lineáris korreláció, varianciaanalízis (Excel, SPSS 13.1 v.).

A vizsgálat sorozat végén azokat az egyedeket jelöltük meg melyek egyetlen alkalommal sem voltak fertőzöttek. Visszakeressük az apai vonalon, hogy mely kosoktól származnak, amelyek később a nemesítés alapját képezhetik. A megszületett bárányok újra kiválasztásra kerülnek, így a nemesítés folytatódhat.

Eredmények:

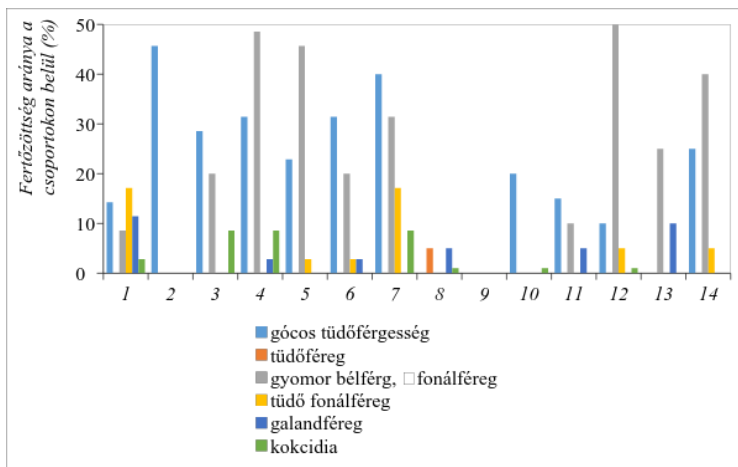
Az eddigi vizsgálat során kiderült, hogy a parazita fajok közül az 1. táblázatban bemutatott fajok fordultak elő a juhokban. Bár az állományban nem találtunk erősen fertőzött egyedeket, azonban az jól látható, hogy a rezisztens csoportban többször és súlyosabb fertőzéseket mutattunk ki. A fajok szaporodásának dinamikája és megjelenése eltért a 2 csoportban. Az ezt bemutató 3 mérőszámot, a fertőzöttség arányát, a fertőzöttség súlyosságát és a paraziták jelentőségét külön értékeljük.

1. táblázat: Előforduló paraziták és jelentőségük 2015-ben (Forrás: Dr. Monori István)

<i>Besorolás</i>	<i>Név</i>	<i>Rezisztens csoport</i>		<i>Kontroll csoport</i>	
		<i>gyakoriságuk (6 min-tavé-tel)</i>	<i>fertőzőttségi szint (1-3)</i>	<i>gyakoriságuk (6 min-tavé-tel)</i>	<i>fertőzőttségi szint (1-3)</i>
<i>Dictyocaulus</i>	tüdő-féreg	2	1 (enyhe)	1	1 (enyhe)
<i>Protostrongylida</i>	gócós tüdő-férgesség	6	1 (enyhe)	3	1 (enyhe)
<i>Trichostrongylida</i>	gyomor bélféreg, fonál-féreg	5	2 (közepes)	3	1 (enyhe)
<i>Strongyliodes</i>	tüdő fonál-féreg	3	1 (enyhe)	1	1 (enyhe)
<i>Moniezia</i>	galand-féreg	4	1 (enyhe)	2	1 (enyhe)
<i>Eimeria</i>	kokci-dia	4	1 (enyhe)	4	1 (enyhe)

A parazitafertőzöttség aránya (%):

1. ábra: A csoportok fertőzöttségi aránya (%) a vizsgált időszakokban (Forrás: Dr. Monori István)

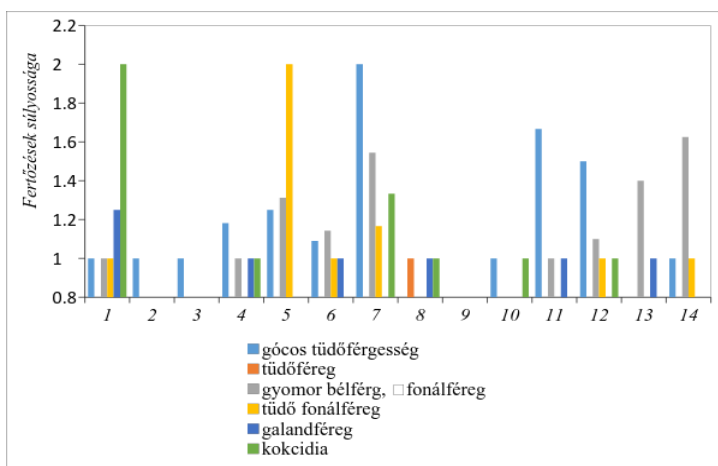
A téli-tavaszi szezonban, 2015 első negyedévében statisztikailag is igazolhatóan alacsonyabb volt a kontroll csoport fertőzöttsége a rezisztens csoporthoz mérten (1. ábra). Az áprilisi mintánál már nem volt statisztikailag igazolható a 2 csoport közötti fertőzöttségi különbség, azonban míg a kontroll csoportnál 20%, a rezisztens csoportnál 45% volt parazitával fertőzött. Ez nagyban betudható a tavaszi hőmérséklet emelkedésnek, illetve ekkor kezdtek el a juhok legelni, így könnyen megindult a parazitákkal való visszafertőződés.

Mindkét csoportban a két legmeghatározóbb élősködő a göcos tüdőférgesség illetve a gyomor- és bélférgesség volt. A többi parazita csoport fertőzése egyik hónapban sem érte el a 15%-os fertőzöttségi arányt. Összességében,

bár a kontroll csoport fertőzöttsége kisebb arányú volt, azonban a fertőzés dinamikája hasonlóan alakult, azzal a különbséggel, hogy körülbelül 2 hónappal később a fertőzöttség minden fázisa.

A parazita fertőzöttség súlyossága:

2. ábra: A vizsgált csoportok parazita fertőzöttségének súlyossága (Forrás: Dr. Monori István)

A fertőzöttség aránya csak részinformációt ad, hiszen nem mindegy, hogy súlyos (3-as érték) vagy enyhe (1-es érték) fertőzöttségről beszélünk. A fertőzött állatok fertőzöttségének átlagos súlyosságát mutatja a 2. ábra. Az 1,2 szintet meghaladó parazitacsoportokra különleges figyelmet fordítottunk. Súlyosabb fertőzést a már említett gócos tüdőférgesség, illetve a gyomor-és bélférgesség okozott. Ezen kívül meghatározó volt a kokcidiák kórokozása, melyek az Eimeria fajok közé tartoznak.

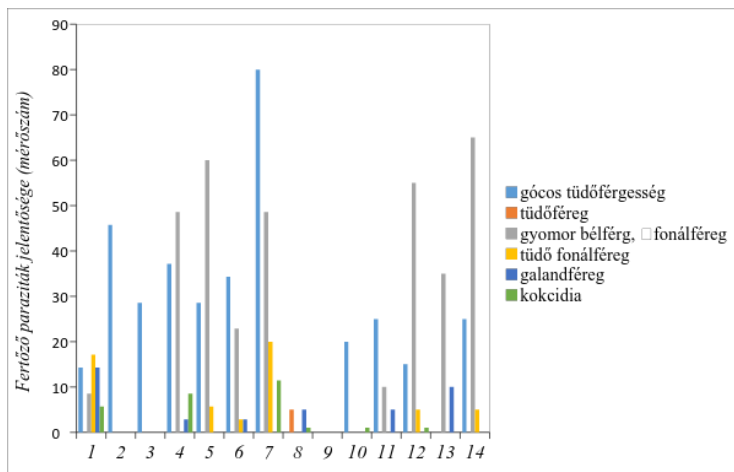
A parazita fertőzöttség jelentősége:

A fertőzés aránya és a fertőzés súlyossága együttesen határozza meg a parazita fertőzöttségének jelentőségét (3. ábra). Ez a mérőszám is egyértelműen mutatja mindkét csoportban a gócos tüdőférgesség, illetve a gyomor-és bélférgesség kiugró mértékét.

2014 decemberében, 2015 februárjában és októberében statisztikailag igazolhatóan magasabb volt a gócos tüdőférgesség fertőzésének súlyossága a rezisztens csoportban. 5%-os hiba esetén nem, azonban 10%-os szignifikancia szintnél 2015 decemberében is igazolható volt a különbség, tehát a kontroll csoport fertő-zöttségének mértéke jelentősen kisebb volt.

A gyomor-és bélférgek statisztikailag igazolhatóan súlyosabb fertőzést okoztak 2015 júniusában, a rezisztens csoportban. Ettől az időpontból azonban már mindkét csoportban felszaporodtak az élősködők, melynek dinamikája megegyezik a szakirodalmi fertőzés dinamikájával.

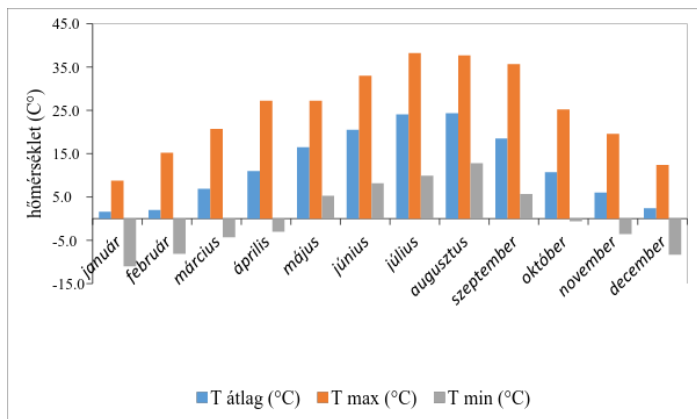
3. ábra A parazita faj csoportok fertőzésének jelentősége 2015-ben (Forrás: Dr. Monori István)

A hőmérséklet és a csapadék alakulása:

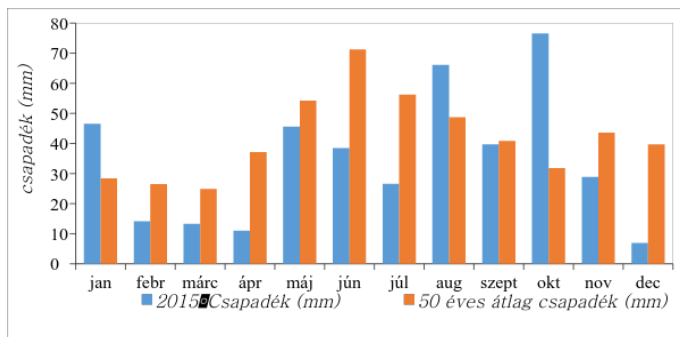
A fertőződés és a visszafertőződés szempontjából két kardinálisan ható tényező a hőmérséklet és a csapadék mennyisége. A 4. ábrán jól látható, hogy rendkívül magas átlaghőmérsékletű nyári hónapok voltak, továbbá többször napi csúcsokkal is számolnunk kellett (36-36°).

4. ábra: A minimum, a maximum és az átlag hőmérséklet alakulása Karcagon havi bontásban 2015-ben (Forrás: Dr. Monori István)

A következő ábrán (5. ábra) a 2015-ös év átlag és az ötven éves átlag csapadék alakulását láthatjuk. Bár a tavasz az átlagosnál szárazabb volt és nem kedvezett a parazita lárvák fejlődésének, azonban a késő nyári, őszi esők után, fertőződés mértéke és jelentőse növekedett, melyhez a szeptemberi-októberi meleg is hozzájárult.

5. ábra: A 2015-ös év átlag és az ötven éves átlag csapadék alakulása havi bontásban (Forrás: Dr. Monori István)

A hőmérsékletet és a nedvességet nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hiszen rendkívüli mértékben meghatározzák a lárvák fejlődési folyamatait és életben maradásukat a legelőn.

Következtetések és javaslatok:

A hat fertőző ágensből összesen 2 fajcsoport (*gócos tüdőférgesség, gyomor-és bélférgesség*) okozott jelentős fertőzést a vizsgálati csoportoknál. 2015 első negyedévében a kontroll csoport fertőzöttsége alacsonyabb volt. Ez annak is köszönhető, hogy az ide tartozó juhok a szezon előtt kapták meg a parazita fertőzés elleni 2x-i kezelést (ősz és április). Meglepő volt azonban, hogy a kezelés ellenére a kontroll csoportban is nagyszámban megjelentek a paraziták. Ez a fajok ellenálló képességét feltételezheti a különböző szerek ellen, vagy akár hatóanyag rezisztens törzsek jelenlétére is utalhat (Kaplan, 2004).

A gyomor- és bélférgek megjelenésének dinamikája a legeltetési periódussal megegyező, továbbá szaporodásukhoz megfelelő környezeti tényezők is társultak (csapadékos és meleg éghajlat).

Összesen 1 olyan egyedet találtunk mely az év során egyszer sem volt fertőzött, illetve 9 olyan egyedet melyek enyhe fertőzöttségét mutattak a vizsgálataink során. Bár a rezisztencia nemesítésre törekszünk, azonban az eredmények alapján nem jelenthetjük ki, hogy ezek az állatok azok. Egyes egyedeknél természetes immunitás alakul ki, esetenként tolerálhatja a fertőzést. Nagyon nehéz különbséget tennünk a rezisztencia és a tolerancia között, különösen azokban az évjáratokban, amikor az időjárási körülmények nem kedveznek a parazitáknek. Molekuláris genetikai módszerek segítségével azonban meg lehetne határozni a tulajdonság genetikai kódját, vagy markerét.

Az előrejelzés alapja a *hőmérséklet* és a *csapadék* folyamatos megfigyelése. Az időjárási körülmények változása meghatározó. Az adatok felhasználhatóak invázió előrejelzésre. Fontosnak tartom egy okszerű és korszerű legelőhasználat kidolgozását, hiszen a visszafertőződés tekintetében az egyik legmeghatározóbb tényező a nedvesség és a hőmérséklet mellett. Minél szélesebb hatásspektrumú szereket alkalmazunk, régi új és kombinált hatóanyagok helyes használatával. A fertőzöttség alapján csak azokat az egyedeket kezeljük, melyek valóban igénylik azt. Egy komplex rendszert kell kidolgozni, melyek a fent említett elemek mindegyikét magába foglalja.

Összefoglalás

A juhtenyésztők egyik nagy problémája és kihívása a parazitákkal szembeni küzdelem. A főbb élősködők szinte minden állományban felbukkannak. A legelő, a takarmány és az ivóvíz komoly fertőzési forrás. Ma már számos kimutatási lehetőség áll a rendelkezésünkre, a hagyományos bélsárvizsgálat mellett új módszereket is kifejlesztettek, azonban a változó éghajlati körülmények hatására már nem elég csak ezeket ismernünk. Várhatóan a körülmények változásával az állatok fertőzésre való fogékonysága (kondíció, immunitás, egyéb betegségek interakciója) is módosul. A legelő használat nem egyforma, térségenként változhatnak a domináns parazita csoportok, a termelési periódusok is eltérőek a különböző gazdaságokban. Egy megfelelő protokoll kidolgozásával nem csak egy hatékonyabb védekezést valósíthatunk meg, hanem a rezisztencia nemesítéshez is lehetőséget biztosíthatunk.

Irodalomjegyzék

- Cengiz, Z.T., & Deger, M.S. (2009). Sheep trichostrongylidosis in Van province. *Turkiye Parazitolojisi Dergisi*, 33. 3. 222-226.
- Familton, A.S., & Mc Anulty, R.W. (1997). Life cycles and development of nematode parasites of ruminants. *Animal and Veterinary Sciences Group*, 6. 67-69.
- Kaplan M.R. (2004). Drug resistance in nematodes of veterinary importance: a status report. *TRENDS in parasitology*, 20. 10. 477-481.

Kassai, T. (2003). *Helmintológia*. Budapest: Medicina Könyvkiadó.

Kotlán, S. (1953). *Parazitológia*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.

Kovács, A., Szentléleki A., & Sipos, M. (2008). Növekvő parazitaveszély a legelőn. *Animal welfare, etológia és tartástechnológia*, 4. 2. 781.

Luzon-Pena, M., Rojo-Vazquez, F.A., & Gomes-Bautista, M. (1995). Seasonal availability of *Fasciola hepatica* metacercariae in a temperate Mediterranean area. *Journal of Veterinary Medicine*, 42.10. 577-585.

Martinez-Valladares, M., Robles-Perez, D., Martinez-Perez, J.M., Cordero-Perez C., Del Rosario Famularo, M.D., Fernandez-Pato, N., Gonzalez-Lanza, C., Castanon-Ordóñez, L., & Rojo-Vazquez, F.A. (2013). Prevalence of gastrointestinal nematodes and *Fasciola hepatica* in sheep in the northwest of Spain: relation to climatic conditions and/or man-made environmental modifications. *Parasites & Vectors*, 6.282.

Potsubay, J. és Szép, I. (1965). *Állategészségtan*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.

Romero, E.G., Valcarcel, F., & Vazquez, F.A.R. (1997). Influence of climate on pasture infectivity of ovine *Trichostrongyles* in dry pastures. *Journal of Veterinary Medicine*, 44. 7. 437-443.

Szép, I. (1984). *Állategészségtan*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.

**FALUN ÉLŐ SERDÜLŐKORÚ GYEREKEK
SZÜLEIKKEL VALÓ KAPCSOLATA.
FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚ SERDÜLŐKORÚ
(14-15 ÉVES) GYEREKEKKEL, ÉS
SERDÜLŐKORÚ GYEREKEKET NEVELŐ
SZÜLŐKKEL**

Fekete Deák Ildikó
ideakildiko@gmail.com
Debreceni Egyetem

Absztrakt

A serdülőkor az utolsó fontos fejlődési szakasz a felnőtté válás útján, ebben az időszakban alakul az identitás, ami nagy változásokkal jár úgy a serdülő mint a serdülőkorú gyereket nevelő családok életében. A serdülőkor kezdetével a család egy újabb életciklusba lép, a korábbi aszimmetrikus szülő gyerek kapcsolatnak egy szimmetrikusabb fele kell haladnia. Ma a fiatalok látványosan hamarabb felnőnek, az internetes digitális világban mozogva nagyobb szabadságot nyernek, ami újabb terepe lehet a szülő és serdülő gyereke közötti konfliktusoknak. A tanulmány egy székelyföldi községben (Szépvíz község) serdülőkorú (14-15 éves) gyerekekkel és serdülőkorú gyerekeket nevelő szülőkkel készült két fókuszcsoporthoz tartozó interjú tereptapasztalatait foglalja össze, amely a szülő gyerek kapcsolat alakulására fókuszált.

Kulcsszavak: serdülőkor, szülő-gyerek kapcsolat, családi szocializáció, rurális családok

Diszciplína: szociológia, szociálpszichológia

Abstract

Adolescence is the last development phase in the process of becoming an adult, identity forms in this period, entailing great changes both in the case of adolescents' and their foster families' lives. The beginning of adolescence represents a new life-cycle in the families's lives, the earlier assymmetric parent-child relationship has to advance in a more simmetric direction. Nowadays young people grow up spectacularly faster, they gain a greater degree of freedom in the digital world of the internet that may cause other conflicts between adolescents and their parents. The study subsumes the field experiences of the two focus group interviews with 14-15 year old adolescents and their foster parents from a Székely village, Szépvíz (Frumoasa). This study mainly focuses on the development of child-parent relationship.

Keywords: adolescence, parent-child relationship, family socialization, rural families

Disciplines: sociology, social psychology

A serülőkor időszaka (14-18 év) az egyik legnehezebb időszak úgy a család, a szülők, mint a serdülő gyerek számára. Ebben az időszakban alakul az identitás, az „én” éretté válik. A serdülő, „valódi önmagát” keresi, minden korábbi vélekedés, szabály kérdésessé válik számára. Ma a fiatalok látványosan hamarabb felnőnek, többet tudnak a

világról, mint amennyit a szülők szeretnék, hogy erről tudjanak, és továbbra is minden adódó lehetőséget kihasználnak, hogy lázadjanak az autoritás, és az autoritás képviselői ellen (Takács, 2013). A Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola keretén belül végzett kutatásunk témája: serdülőkorú (14-15 éves) gyerekek családjainak vizsgálata, rurális térségben (Székelyföldön a Csíki medencében, Szépvíz és Csíkszentdomokos községekben). A kutatás egy a térségben aktuális és ugyanakkor releváns családszociológiai, társadalmi problémára kíván választ adni, arra, hogy vidéken élő családokban hogyan alakul a szülő-gyerek kapcsolat. Milyen nehézségek problémák jellemzőek a kapcsolatra, milyen kapcsolati formák, szocializációs jelenségek azonosíthatók, milyen nevelési elvek, szabályok vannak érvényben a szülő-gyerek kapcsolatban, illetve, hogy a szülő-gyerek között felmerülő problémákat, konfliktusokat hogyan tudják megoldani a családban. Ezen társadalmi problémára a térségben eddig még nem született tudományos munka. A téma elsősorban azért aktuális, mert a serdülőkor az utolsó fontos fejlődési szakasz a felnőtté válás útján, ekkor alakul az identitás, ami nagy változásokkal jár a serdülő, és a serdülőt nevelő családok életében, és ez veszélyeket rejt magában. Ha a szülő nem tudja követni gyerekeit, nem is tudja megvédeni őt a rossz hatásokkal szemben, amelyek ebben az időszakban veszélyeztetik. A kutatás eredményei várhatóan közelebb visznek ahhoz, hogy megismerhessük a székelyföldi falun élő kora serdülőkorú gyerekeket nevelő családok működését, a szülő-gyerek kapcsolat alakulását.

A téma kapcsán, az elmúlt időszakban próba jelleggel, két fókuszcsoporthoz interjú (6-10 fő) készült falusi

térségben (Szépvíz község 3 falujában: Szépvíz, Csíkszentmiklós és Borzsova) élő, serdülőkorú gyerekekkel (14-15 éves) és serdülőkorú gyerekeket nevelő szülőkkel, másfél- két órás beszélgetés keretében. Az interjúk célja volt, a kutatási téma kapcsán általános háttér-információk gyűjtése arról, hogy milyen nehézségek, problémák adódnak a szülő- gyerek kapcsolatban. A két fókuszcsoporthoz tartozó interjú tapasztalatai segítenek abban, hogy a célcsoportra célzott kérdéseket tudjunk megfogalmazni, a kutatás interjúkérdéseiben, valamint abban, hogy pontosítsuk a kutatás kérdéseit. A fókuszcsoporthoz tartozó egyfajta felmérést végeztünk a célcsoportról, éppen ezért a kutatás ezen periódusában jelen tanulmányban összefoglalt tereptapasztalatok, elsősorban az eredmények rögzítése miatt fontosak.

A tanulmány első részében a témához kapcsolódó néhány fontosabb elméleti felfezető után bemutatásra kerül röviden az a község ahonnan a két fókuszcsoporthoz tartozó interjú alanyai jöttek, majd a tanulmány utolsó részében a módszertan és az interjúk tereptapasztalatainak a beszámolója kap helyet.

Serdülő a családban

A család az elsődleges szocializáció színtere, ahol az egyén elsajátítja a beilleszkedéshez, az együttéléshez, egyáltalán a társadalmi létéhez szükséges szabályokat, normákat, és értékeket. Bagdy Emőke (1995) szerint: „A család szocializációs funkciója többszintű. Ellátja a gyermek biológiai gondozását, biztosítja azokat a feltételeket, amelyek az éréshez és fejlődéshez szükségesek, ugyanakkor meghatározott magatartás és szerepmintákat is közvetít. Erre a primer szocializációs

alapozásra épül azután a tudatos nevelés, a családi szoktatás, ellenőrzés, tanítás, fegyelmezés, jutalmazás. Így teremtnének meg a családon kívüli nevelés alapjai a személyiségben” (Bagdy, 1995, 27.o). A családnak meghatározó szerepe van az értékek átadásában, a világnézet kialakulásában, és a biztonságérzet megteremtésében egyaránt. Saját szemléletét és cselekvési módját adja át a gyerekeknek, döntő hatással van az egyén érzelmi, kognitív és szociális fejlődésére.

Az adolescens kort a döntések időszakának is nevezik amely alapvető momentum az identitásfejlődés szempontjából. Erikson (1968) fejlődéslélektanában a serdülőkor legfontosabb fejlődéslélektani kihívásának az identitás kialakulását tekinti. A serdülőnek stabil identitásra van szüksége ahhoz, hogy kiegyensúlyozott személyiségként a társadalomba integrálódni tudjon. A helyes önértékelést és a saját egyediség elfogadását alapozza meg az identitás kialakulása (Pikó, 2012).

Annak ellenére, hogy a családban felnövekvő fiatal serdülőkorban eltávolodik a családtól, és erőteljesen kortársaihoz csapódik, a családnak fontos szerepe van ebben az időszakban. A családi környezetben megélt érzések és tapasztalatok a szülők viszonyulása és a velük való kapcsolat erőteljes hatással van a serdülő lelki egészségére, magatartására és identitásának alakulására.

A szülő-gyerek kapcsolat alapja a szocializációnak, mintául szolgál, biztonságot ad. A serdülőkor kezdetével a család egy újabb életciklusba lép amely a család belső története. Az önálló identitástudat szerveződése érdekében a serdülőnek el kell szakadnia a család normarendszerétől, viszonyrendszerétől, és újakat kell alakítania, ami a családtól való leszakadást - a szülő

gyerek kapcsolatrendszer átalakulását vonja maga után (Bánlaky, 2001). A családtól való leszakadás mindkét fél számára megterhelő. A serdülő nehézsége:- elrendezni magában a „fontos” új kapcsolatokat és a szintén ”fontos”korábbi kapcsolatok egymás mellettségét. A szülő nehézsége pedig, az, hogy elkezdődik a szülői szerep fokozatos leépülése, és mindezt veszteségként élik még. A serdülő eltávolodik a családtól, ennek ellenére az eddigieknél is erősebben szüksége van a felnőtt-mintákra, a szülők elfogadására és érzelmi támogatására- a felnőttiség egyre aktuálisabb számára. Viselkedésének változása a szülőktől szerep-módosítást kíván meg, felnőttként kell kezelniük gyermeküket, hiszen már nem fogad el tekintélyt, egyre több területen igényel önálló kompetenciát (Bánlaky, 2001).

Jürgen Zinnecker (1992) fogalmazta meg először azt, hogy a modern társadalmakban az ifjúság helyzete megváltozásának fő tendenciája az, hogy önálló réteggé vált. Meghosszabbodott és felértékelődött az ifjúkor, a fiatalok ma már önmaguk alakítják ki azokat az értékeket, amelyeket saját életük, és életutuk szempont-jából fontosnak tartanak. Az ifjúság önálló réteggé válásának legfontosabb feltétele Zinnecker szerint, a tudásért való individuális verseny, illetve a felsőoktatásban résztvevők arányának hirtelen növekedése. Ezen jelenség talán legfontosabb következménye a szerző szerint, hogy az ifjúsági szocializáció szintere megváltozik. Az olyan közvetlen kontroláló intézmények mint a család, és az iskola szerepe nagymértékben lecsökken és közvetett kontroll jön létre az ifjúság és a media valamint fogyasztói ipar között (Gábor,1995).

Singly (2006) szerint a család elsődleges szerepe a személyes identitás felépítése a családi kapcsolatok által (házastársi, illetve szülő-gyerek kapcsolat) úgy, hogy az identitás épülése közben a családtagok autonómiája folyamatosan növekszik. Megfogalmazásában „A kamaszkor nem a szülőkkel szakítás, de nem is a domináns családi identitás fenntartásának korszaka. Olyan időszak, amikor a fiatal a saját – inkább gene-rációs, mint személyes – ismertetőjegyeit keresi, hogy számot adjon magának és másoknak is identitásáról, mely nem korlátozódik csak a családjához tartozáshoz” (Singly, 2006 idézi Takács, 2013, 312-313. o.).

Megfigyeléseink alapján már kora serdülőkorú gyerekeket nevelő falusi székely családokban három fontos terület van amelyen a szülői kontrol bizonytalanná válik. Ezek a házon kívül töltött időre, a koraserdülő gyerek kapcsolatrendszerére és információszerzési gyakorlatára vonatkozik. A szülő nem, vagy nehezen tudja követni azt az időt, amit gyermeke nem a családi körben tölt. Ma egy koraserdülő gyereknek (14-15 éves) jelentősen megnőtt, kiterjedt a mozgástere. Annak ellenére, hogy még nem középiskolás, eljár a közeli és távolabbi településekre, illetve a városokba szervezett sport vagy egyéb versenyekre, eseményekre, így kortárs kapcsolatok, baráti társaságok alakulnak ki a gyermekek lakóhelyüktől távolabbi helyszíneken is. A szülőknek egyre nehezebb gyermekeik házon kívül töltött idejét (mit csinálnak, hogyan bonyolítják a barátaikkal való találkozókat) kontrolálni. Már javába jártasak az internet világában, okos telefont használnak, médiafogyasztásuk egyéni tevékenységgé válik. Tudjuk, hogy ennek az életkornak a társak befolyása egyre fontosabbá,

meghatározóbbá válik, ezzel arányosan csökken a szülői befolyás hatása, így a szülő számára egyre átláthatatlanabb a gyermek kapcsolatrendszere is: kikkel alakít ki és tart fenn kapcsolatot, milyen információkat szerez, milyen csoportokba, közösségekbe kapcsolódik be akár online is, és mennyire veszélyes mindez a biztonságára. Ezt bizonyítja Francos de Singley (2006) francia családszociológus kutatása, aki azt vizsgálta, hogy hogyan alakul egy fiatal serdülő autonómia-törekvése illetve hogyan épül fel identitása. Átlagos kiskamaszokat (11-13 éveseket), átlagos családjukban vizsgált, és azt találta, hogy az „autonómia bizonyos területein” az „identitás bizonyos terein” növekvő koraérettség jelentkezik a serdülőknél már a középiskolás kor előtt (Takács, 2013,311-313. o). A szerző szerint a kiskamaszok kapcsolataik megválasztásában (kapcsolati autonómia) az eddiginél sokkal nagyobb szabadságot élveznek. A szülők a házon kívül töltött időt kontrolálják ugyan azt viszont, hogy gyerekeik kiket választanak barátaiknak, illetve mit csinálnak, hogyan bonyolítják a barátaikkal való találkozókat semmiféle belátásuk nincs. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kiskamaszok azt csinálnak, amit akarnak, ne lennének szabályok a családban vagy, hogy a szülőknek ne lenne ellenőrzési potenciálja. Véleménye szerint a serdülőket nevelő családok harmonikus működése csak abban az esetben borul fel, ha a szülő nem érti azt, hogy gyermeke autonómatörekvéseivel néz szembe. A serdülők folya-matosan tesztelik a szülők flexibilitását, legyen szó akár zenei ízlésről, családon kívül töltött időről, öltözködésről, vagy internethasználatról szó. A kortárs csoport felülírja a családi szocializációt, a serdülők a szülők által leszögezett szabályokat a családi

körön kívül már nem alkalmazzák (Takács, 2013). Bánlaky Pál (2001) szerint a serdülés időszakában, az önálló identitástudat szerveződése érdekében a serdülőnek el kell szakadni a család normarendszerétől, viszonyrendszerétől, ami a szülő gyerek kapcsolatrendszer átalakulását követeli meg. A korábbi aszimmetrikus szülő-gyerek kapcsolatnak egy szimmetrikusabb kapcsolat felé kell haladnia. Szerinte alapvetően demokratikus, rugalmas hatalmi struktúrájú családokban ez a módosulás természetes módon, nagyobb zökkenők nélkül mehet végbe, ezzel ellentétben az autokratikus vagy merev struktúrájú családokban a folyamat súlyos konfliktusokkal jár (Bánlaky, 2001). A téma elsősorban azért aktuális, mert a serdülőkor az utolsó fontos fejlődési szakasz a felnőtté válás útján, ekkor alakul az identitás, ami nagy változásokkal jár a serdülő életében, és ez veszélyeket rejt magában (devianciák, serdülőkori depresszió, alkohol, és drog-fogyasztás stb.)

A módszertan, és a konkrét tereptapasztalatok beszámolója előtt a következő részben Szépvíz község bemutatása kap helyet ahonnan a két fókuszcsoporthoz interjú alanyai érkeztek.

Szépvíz község bemutatása

Szépvíz Középcsík egyik legjelentősebb települése. A Pogányhavas és a Szellő-tető lábánál, a Szépvíz-pataka mentén települt nagyközség (3652 lakosú). A község 96%-ban magyar lakosságú. Közigazgatásilag négy falut irányít: Szépvíz, Csíkszentmihály, Borzsova és Bükkloka falvakat.

Szépvízt előkelő falunak tartják számon a Csíki medencében. Lakosai száma megközelítőleg 1769. A

község legnagyobb faluja, kereskedelme és ipara az 1800-as években Moldvából ide telepedett örményeknek is köszönhető. Ma már csak néhány örmény család él a faluban. Szépvíz lakossága 98%-ban hitüket gyakorló magyar római katolikus emberek. Több vélemény szerint a szépvízi emberek igényesebbek, kulturáltabbak, és gazdaságilag is előkelőbbek a környékbeli falvak lakóinál. A faluban aktív a gazdasági, kulturális és sportélet: Ifjúsági szervezet, egyházi kórus, tánccsoport működik, táncoktatás, illetve karate oktatás is zajlik. Évente rendeznek kulturális és szórakoztató rendezvényt a faluban (Net1).

Csikszentmiklós falu lakossága megközelítőleg 900 fő. A falu látványos fejlődése az 1989 és fordulatot követően a 2000-es években kezdődött: cserkészcsapat alakult, ifjúsági szervezet jött létre, illetve tánccsoportok működnek gyerekeknek és felnőtteknek. Nemrég egy tájház is létesült a faluban, amelyben a falu tárgyai és emlékei vannak kiállítva. Szépvízhez képest kevésbé, Csíkborzsovához képest viszont jóval aktívabb a faluban a gazdasági, és kulturális élet. Évente rendeznek különböző kulturális és szórakoztató rendezvényt a faluban (Net1).

Csikborzsova lakosainak száma megközelítőleg 853 fő. Borzsovában kevésbé aktív a gazdasági és kulturális élet. Az itt élő emberek, fiatalok Szépvízre vagy a városba (Csikszeredába) járnak dolgozni, szórakozni, kulturális programokon részt venni. A borzsovai ember 3 fő foglalkozása a növénytermesztés, állattenyésztés mellett erdő és legelőgazdálkodás (Net1).

A községben 3 iskola, és 3 óvoda működik a község három településén. Egy igazgatóság alá tartozik a hat

intézmény, és összesen 462 diák (óvodás és iskolás) tanul az iskolai intézményekben. Az iskola neve Nyíró József Általános Iskola és központi épülete a szépvízi Iskola. Borzsovában egy összevont óvodai csoport és két összevont (0-I és II.-III.-IV osztályok) iskolai csoport működik. V. osztálytól a borzsovai gyerekek a szentmiklósi iskolában tanulnak tovább. Szentmiklóson két összevont óvodai csoport, 4 alsó tagozatos (I.-IV osztly), és két összevont felső tagozatos (V-VIII) osztály-működik. Szépvízi iskolában és óvodában tanul a legtöbb diák a községben. A szépvízi óvodában összesen 75 gyerek jár. Ebből 3 normál óvodai és 1 napközis csoport. Az iskolában nincsenek összevont osztályok, minden évfolyamon külön osztály működik. Alsó tagozaton (0-IV osztályok) 109, felső tagozaton (V-VIII osztályok) pedig 71 diák tanul. A diákoknak a VIII. osztály befejezése után Csíkszeredában van lehetőségük továbbtanulni. Az iskolákban összesen 35 pedagógus dolgozik, mindannyian szakképzett, tapasztalt pedagógusok. A színvonalas alapfokú oktatás végzése mellett az iskola nagy hangsúlyt fektet az iskolai közös-ségfejlesztésre (diák és pedagógusközösség), a barátságos, családias iskolai környezet biztosítására, és a hagyományos népi ünnepek megünneplése által a hagyományok őrzésére, ápolására. Az iskola vezetősége a közösség segítségével törekszik olyan körülményeket és lehetőségeket biztosítani a diákoknak, mint a városi iskolák, mindezek mellett sajnos az elmúlt években, a községben több család is úgy döntött, hogy városi általános iskolákban taníttassák tovább gyerekeiket.

Módszertan

A tervezett kutatás kapcsán, az elmúlt időszakban, próba jelleggel, két fókuszcsoportos interjút készítettünk Szépvíz községben (Szépvíz község 3 falujában: Szépvíz, Csíkszentmihály és Borzsova) élő, serdülőkorú gyerekekkel (14-15 éves) illetve serdülőkorú gyerekeket nevelő szülőkkel, másfél- két órás beszélgetés keretében. Fókuszcsoportos interjúk készítése különösen hasznos a kutatás felfedező szakaszában. Egy kvalitatív adatnyerési módszer, olyan kiscsoportos (6-10 fő) találkozás, amelyet egy csoportvezető, (ún. moderátor) irányít, és melynek célja, egy központi („fókusz”) témában, általános háttér-információk gyűjtése, a csoporttagok, attitűdjeinek, hozzáállásának a feltárása. Kiegészítő adatforrásként szolgál abban az esetben amikor a kutatás más módszereken alapszik. Rugalmas módszer, a témák széles skálája vizsgálható a legkülönbözőbb egyének részvételével (Lehota, 2001)

Rurális térséget választottunk kutatási terepként, mégpedig azért mert úgy tapasztaljuk, hogy vidéken élő családokban viszonylag tradicionális családi-nevelési környezetben már kora serdülőkorú (14-15 éves) gyerekek, az internetes-digitális világban mozogva, nagyobb szabadságot nyernek, kikerülnek a családi, szülői kontroll egy jelentős része alól, amely megza-varhat minden eddigi családi működést és a szülőket vagy alkalmazkodásra, elfogadásra, vagy ellenállásra sarkallja, ami újabb terepe lehet a konfliktusoknak. A két fókuszcsoportos interjú célja volt, a téma kapcsán általános háttér-információk gyűjtése, a csoporttagok (szülők és serdülők), attitűdjeinek, hozzáállásának, feltárása az adott témában. A két fókuszcsoportos interjú a szülő-serdülő kapcsolat alakulására fókuszált, ezen

belül: nehézségek, problémák a szülő- gyermek kapcsolatban, szülő gyermek kommunikáció, bizalom, jellemző konfliktusok, konfliktuskezelés, probléma-megoldás. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a két fókuszcsoporthoz interjú feldolgozása jelen tanulmányban csupán kísérleti jellegű, a nagyobb kutatás bevezetéséhez.

Az interjúkban feltett kérdések egyelőre nem törekedtek a vizsgálati kérdés módszeres és alapos körbejárására. Az interjúalanyokat megközelítőleg azonos helyzetű, középosztálybeli családokból, a követ-kező szempontok figyelembevételével választottuk ki:

- Van a családban legalább egy kereső
- Nem jellemző az egyik szülőre sem a tartós munkanélküliség
- Nincsenek tartozásaik, adósságaik a közüzemek fele
- Rendelkeznek saját lakástulajdonnal

Az interjúalanyok kiválasztásában segítségünkre voltak azok a pedagógusok, akik az említett falvakban a VII-VIII. osztályok osztályfőnökei. A velük való személyes beszélgetések során elérhetőségeket szereztünk (szülők telefonszámai), majd telefonon értük el és hívtuk meg a szülőket és serdülőkorú gyerekeket a fókuszcsoporthoz interjúkra. Az interjúkra a Szépvízi Polgármesteri Hivatal előadótermében került sor. A két csoportos beszélgetés között 3 nap telt el. Az interjúk diktafon segítségével rögzítésre kerültek, majd a begépelés után szövegeket tartalomelemzésnek vetettük alá.

A *szülői fókuszcsoporthoz beszélgetésre* 10 szülőt hívtunk meg, de csak 6 szülő vett részt a beszélgetésen. Azok a szülők, akik meg voltak hívva, de nem vettek részt az interjúban, néhány órával a csoportbeszélgetés kezdete előtt

telefonon jelezték, hogy nem tudnak eljönni. A 6 résztvevőből 5 nő és egy férfi vett részt a beszélgetésen. Ketten közülük (egy házaspár) borzsovaiak (4 gyereket nevelnek, a legkisebb serdülő), hárman szentmiklósiak (mindhármuknak két-két gye-ruk van, egy szülőnek kisebb, két szülőnek nagyobb a serdülő gyereke), és egy szülő szépvízi (egyetlen gyerekük a serdülő). A szülők életkora 40-50 év közötti. Foglalkozásukat tekintve: 4 anya elárúsítóként dolgozik, 1 anya óvónő, és egy apa mezőgazdálkodással foglalkozik. Az interjúra a Szépvízi Polgármesteri Hivatal előadótermében került sor. Az interjú időtartama 1 óra és 45 perc volt. A fókuszcsoporthoz célja a lehetséges szülő-gyerek kapcsolatok modellezése, a fókuszcsoporthozos beszélgetés folyamatának, dinamikájának a megfigyelése.

*A serdülőkorú gyerekekkel végzett csoportos interjú*n 7 serdülő (14-15 éves) vett részt. Ebből 6 lány és 1 fiú. Ketten közülük (két lány) szentmiklósiak, öten (4 lány, és 1 fiú) pedig szépvíziek voltak. Hárman VIII. (3 lány, mindhárman szépvíziek), négyen pedig VII. (két szentmiklósi lány, és egy szépvízi fiú és lány ikerpár) osztállyal végeztek. Mindannyian a szépvízi "Nyíró József" Általános Iskola (központilag ide tartozik a szentmiklóson és a szépvízen működő általános iskola) tanulói. Két serdülő lánynak az édesanyja részt vett az általam vezetett szülőcsoportban. Az interjúra a Szépvízi Polgármesteri Hivatal előadótermében került sor. Az interjú időtartama 1 óra és 45 perc volt.

Tereptapasztalatok

Mindkét beszélgetés kezdetén megbeszéltük az etikai kérdéseket (titoktartás), illetve az interjú céljait és

szabályait. Első körben arra kértük a szülőket, és serdülőket hogy mutakozzanak be, és mondjanak el néhány fontosabb dolgot magukról és családjukról (honnan melyik faluból jöttek, hányadikos serdülő gyerekük van, mi a foglalkozásuk, hányadik osztályban tanulnak?...stb). A szülőknek öt kérdést tettünk fel az interjú alatt a szülő-gyerek kapcsolatra vonatkozóan: Milyen a kapcsolatuk a gyerekeikkel? Milyen konfliktusok, nehézségek vannak a gyerekeikkel való kapcsolatban?, Mikor érzik magukat elégedettnek illetve elégedetlennek a gyerekeikkel kapcsolatban? Hogyan alakul a családban az internet használata a serdülő gyerekek esetében?, Milyen jövőt képzelnek el a gyerekeiknek? A feltett kérdések kapcsán mindannyian, jellemezték a serdülő gyerekeikkel való kapcsolatukat, de kitértek a testvérkapcsolatokra, más családtagokkal való kapcsolatokra is. A szülők bátran hangot adtak serdülő gyerekeikkel kapcsolatos nehézségeiknek, bizonytalanságaiknak, félelmeiknek. Legtöbb szülőnek első gyermeke serdülőkorú.

A serdülőknek négy kérdést tettünk fel az interjú alatt a szülő-gyerek kapcsolatra vonatkozóan. Ezek a következők voltak: Milyen a kapcsolatod a szüleiddel? Mikor érzed jól magad a családba? Milyen egy jó szülő? Milyen egy jó gyerek? Az első kérdést mindenki részletesebben megválaszolta, beszéltek a szüleikkel való kapcsolatukról, nehézségeikről, problémáikról, vagy éppen a családjukkal, szüleikkel való pozitív élményeikről, örömeikről.

A szülők és a serdülők, kérdéseinkre adott válaszaik alapján beazonosítottunk három szülő-serdülő kapcsolat-típust. A továbbiakban ezen három típust fogjuk

bemutatni, és jellemezni, a két fókuszcsoporthoz interjú tapasztalataiból.

Az *elég jó szülő gyermek kapcsolat*-ban élő szülők és serdülők elbeszéléseinek tartalma többnyire pozitív volt, működik a kölcsönös bizalom és kommunikáció szülő-gyerek között. A szülőcsoportban részt vett hat szülőből két szülő kapcsolatát soroltuk ebbe a típusba. Vannak ugyan konfliktusok a kapcsolatban, viszont jó eséllyel sikeresen megoldódnak. Megbeszélés, egyezkedés által születnek a döntések, és a megoldások. Az ebben a típusba sorolt szülő-gyerek kapcsolatban, volt egy olyan szülő, aki nem észlelt gyermeke viselkedésében változást, nem tapasztalja konkrétan a serdülőkorú viselkedésbeli jellemzőket gyermeke viselkedésében. A serdülőcsoportból 3 serdülőnek a kapcsolatát soroltuk ebbe a típusba. Az ebben a típusba sorolt serdülők tudják szabályozni érzéseiket, tiszteletben tartják és elfogadják a szülői szabályokat, és jól érzik magukat a családi környezetben. A szülők úgy érzik, tudják követni gyerekeiket, legyen akár internethasználatról, vagy házon kívül töltött időről szó. Bíznak abban, hogy a serdülő gyerekük bármilyen kérdéssel, nehézséggel, bizalommal fordul hozzájuk. A szülőknek alapvetően rugalmas, elfogadó hozzáállása van a serdülőkorhoz, és a serdülő gyerek viselkedésének változásához.

Egy következő típus az *elégtelen szülő gyermek kapcsolat*. Ezen típusba a hat résztvevőből két szülőnek a kapcsolatát soroltuk. A szülők látszólag tisztába vannak a serdülőkor váltoásaival, mégis nehezen viselik azokat. Gyakran konfliktusba állnak gyerekeikkel, nehezen értik meg, fogadják el igényeiket. megpróbálnak szabályokat, korlátokat felállítani, de ezeket nagyon nehezen sikerül

betartatniuk, csak bizonyos helyzetekben tudják követni gyerekeiket. A serdülő internethasználata egy nehéz kérdés volt számukra, nehezen tolerálják azt, hogy a gyerek az ők megfogalmazásukban, amikor csak teheti, elvonul és „a tanulás helyett” internetes játékokba vesz részt, vagy éppen barátokkal beszélget a neten. A szülők kevesebbet beszéltek, érezhető volt a bizonytalanságuk, nem nyilvánították ki nyíltan, de érezhető volt, hogy nem fogadják el, vagy nehezen tudják kezelni gyerekeik viselkedésében a változásokat. Gyakran zavarba jöttek a beszélgetés alatt. Az ebbe a típusba sorolt serdülőknek (2 serdülő) egyik szülővel jobb a kapcsolatuk, a másik szülővel semleges, vagy konfliktusos. sokat nélkülözik a szüleiket (külföldön dolgoznak), főleg azt a szülőt, akivel jobb, bizalmasabb a kapcsolatuk. Szorongóbbak, igényelték a figyelmet, vagy azzal, hogy túl sokat hallgattak, vagy azzal, hogy sokat beszéltek, meséltek a beszélgetés alatt. Egy érdekes tapasztalat, hogy érzékelhető volt a serdülők részéről is bizonytalanság, és egyfajta rejtőzködés, félelem, az igazság felfedésétől. Testvé-reikkel konfliktusos a kapcsolatuk.

A harmadik típusba az *ellentmondásos, rossz szülő gyerek kapcsolat*ot soroltuk. Az ebbe a típusba sorolt szülők (2 szülő) és serdülők (2 serdülő) többnyire negatívan beszéltek a gyerekeikkel illetve szüleikkel való kapcsolatukról, konfliktusosnak, ellentmondásosnak ítélték meg azt. Szülők és serdülők kevésbé, vagy egyáltalán nem bíznak egymásba. A szülők kevésbé fogadják el serdülő gyerekeik igényeit, a serdülőkor változásait, nem értik meg, korlátozzák őket, autoriter a hozzáállásuk a kapcsolathoz. Gyakoriak a félelmek, bizonytalanságok és a kételyek a serdülő gyerekeikkel

való kapcsolatban. Ezen típusba sorolt szülők szintén kifejezték rossz érzéseiket a serdülő internethasználatára vonatkozóan. Úgy érzik, nem tudják követni azt, hogy gyerekük milyen internetes tartalmakat néz, illetve kikkel teremt kapcsolatot az interneten. Gyakran azzal büntetik serdülő gyereküket, hogy eltiltják az IT eszközök használatától.

A serdülők nem érzik magukat jól a családban, azt érzik nem is ismerik igazán őket a szüleik, kevés dolgot osztanak meg magukról a szüleikkel, szorongóak, magányosak, egyedül oldják meg a nehézségeiket. Nem érzik jól magukat a családi környezetben, többet interneteznek, inkább elzárkóznak, vagy kikíváncsiak a családból. Ezen típusba sorolt serdülők közül volt, aki visszafogottabban (szerényen, halkán beszélt), szégyenlősen nyilvánult meg és kevesebbet beszélt, viszont nyíltan kifejezte, felvállalta szüleivel való kapcsolatát. Volt viszont olyan is, aki sokat, nyíltan és őszintén beszélt, és örvendett, hogy beszélhetett. Jellemzően konfliktusos a testvérkapcsolatuk, és nehezebben alkal-mazkodnak az iskolai környezethez. Az ebbe a típusba sorolt szülők és gyerekek nehezen tudják szabályozni érzéseiket.

Néhány jellemző, melyeket a serdülők, ki-ki a saját helyzetből, szüleivel való kapcsolatából kiindulva- a jó szülő, illetve a jó gyerek jellemzőiként felsoroltak: jó szülő aki: “megbízik bennünk”, “meg lehet bízni benne”, “valamit eltilt előlünk, mert szeret”, “ránk figyel”, “közvetlen”, “egyszerűen megért, és mellettem áll”, „bármiről lehet beszélgetni vele”, “mindenért nem ordítsa le a fejemet”, “szervez közös programokat”, “van humorérzéke”, bekapcsolódik a játékba, érdeklődik, “szigorú is, meg kedves is és megértő is”. A jó gyermek

jellemzőiként a következők hangzottak el: “szófogadó, jó tanuló, nem hazudik, kreatív, megbízható, segítőkész, szorgalmas”.

Összegzés, következtetés

A serdülőkor (14-18) az utolsó fejlődési ciklus a felnőtté válás útján, ebben az időszakban válik éretté az „én” és alakul ki az identitás. Ma a serdülők hamarabb „felnőnek”, az internetes világban mozogva sokkal több információhoz jutnak, nagyobb szabadságot nyernek, és hamarabb kikerülnek a családi kontrol egy jelentős része alól. Tervezett kutatásunk témája, kora serdülőkorú gyerekeket nevelő rurális családok vizsgálata Székelyföld két nagyközségében: Csíkszentdomokos és Szépvíz községben. A kutatás azt kívánja feltárni, hogy hogyan alakul a szülő-gyerek kapcsolat falun élő középosztálybeli családok körében, milyen kapcsolati formák, szocializációs jelenségek, konfliktusok, kommunikációs stílusok, nevelési elvek, probléma megoldási trendek azonosíthatók az említett családok körében. A téma kapcsán, próba jelleggel, két fókuszcsoporthoz interjú (6-10 fő) készült falusi térségben (Szépvíz község 3 falujában: Szépvíz, Csíkszentmihály és Borzsova) élő, serdülőkorú gyerekekkel (14-15 éves) és serdülőkorú gyerekeket nevelő szülőkkel, másfél- két órás beszélgetés keretében. A fókuszcsoporthoz célja volt, hogy a téma kapcsán általános háttér információkat gyűjtsünk a szülő-gyerek kapcsolat alakulásáról, amelyeket majd felhasználunk a kutatás további fázisaiban.

A bemutatott elemzés csak egy nagyon kis szegmensét érinti a tervezett kutatás problémakörének. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a fent bemutatott három szülő-

serdülő kapcsolattípus próba jellegű előzetes tereptapasztalat alapján készült. Ezen három típus jelzi, hogy a szülő-gyerek (14-15 éves) kapcsolatban egymástól eltérő kapcsolati formák tapasztalhatók a székelyföldi rurális családok körében, és a továbbiakban célszerű alaposabban megvizsgálni, leellenőrizni, kiegészíteni, átírni az egyes típusokat, egy sokkal nagyobb interjúanyagban, ami a tervezett kutatás feladata lesz. Emellett célszerű lesz megvizsgálni azt is, hogy melyik családban melyik típus alakul ki, melyek azok a mechanizmusok amelyek a családok életét mozgatják mitől függ, hogy autoriter vagy támogató egy szülő hozzáállása serdülő gyerekéhez stb. A kutatás során tervezzük ennek a munkának a szélesebb körben való kiterjesztését. A két fókuszcsoportos interjú betekintést nyújtott a valós szülő-serdülő kapcsolat nehézségeibe, problémáiba. Elkészítésük és kielemezésük elsősorban azért volt fontos, hogy pontosítsuk a kutatási kérdéseket, és a témához illeszkedő, a célcsoportra jól irányított kérdéseket tudjunk majd megfogalmazni a szülőkkel tervezett interjúk során. Jelen tanulmányban összefoglalt tereptapasztalatokat elsősorban az eredmények rögzítése miatt fontosak.

Irodalomjegyzék

- Bagdy E. (1995): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*, Budapest:Nemzeti Tankönyvkiadó,
- Bánlaky P. (2001): A család belső működése (II), In.Bánlaky P.: *Családszociológia* (Vol.5, pp. 59-93) Budapest:Wesley Könyvek

Gábor K. (1995). Az ifjúságkutatás irányai a kilencvenes években, *Educatio* 1995/2, 191-207 old.

Lehota József (2001): Marketingkutatás az agrárgazdaságban, Mezőgazda Kiadó, Budapest

Net1:Szépvíz község: (2016.06.18) (Web: <http://szepviz.eu/phpPages.php?TemplateID=99&PageID=UUUUAAA>)

Pikó Bettina (2012): Fiatalok lelki egészsége és problémaviselkedése a rizikó- és protektív elmélet, a pozitív pszichológia és a társadalomlélektan tükrében, Akadémiai doktori értekezés, Szeged

Takács E. (2013): Két francia ifjúságszociológiai könyvről, *Metszetek* 2013/2-3: 308-315

MISKOLC KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉSÉNEK GEOINFORMATIKAI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA

Kiss Barbara
kiss930415@gmail.com
Debreceni Egyetem

Bevezetés

Napjainkban nagyon fontos szerepe van a közösségi közlekedésnek környezetvédelmi, költséghatékonysági, társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt. Mivel a lakosságot közvetlenül érinti, ezért egy olyan méretű település esetén mint Miskolc, fokozottabb jelentőséggel bír a kutatás. A város az Észak-magyarországi régió központja, Borsod-Abaúj-Zemplén megye székhelye, kiemelt turisztikai központ az adottságai és a Bükk közelsége miatt. Magyarország negyedik legnépesebb városa. A legutóbbi népszámlálás (2011) időpontjában 165321 fő volt a település lakónépessége, amely 2015. január 1-jére 159554 főre csökkent (Net 1). Nagy forgalmú vasúti pályaudvarral és helyközi autóbusz-állomással rendelkezik. Közlekedési csomópont révén közúti és vasúti kapcsolata egyaránt van Szlovákiával. Kiterjedt tömegközlekedésének alapját 2 villamosjárat és 44 buszjárat alkotja (Net 2), de a kirándulni vágyók használhatják a lillafüredi erdei kisvasutat (Net 3), illetve a 2016-ban átadott lillafüredi libegőt is (Net 4).

A város tömegközlekedésének története egészen 1837-ig nyúlik vissza. Ekkor indult el a rendszeres távolsági

közlekedés gyorskocsijáratok segítségével, elsőként Pest–Gyöngyös–Miskolc–Kassa–Eperjes útirányban (Zsadányi, 1953). Az 1860-as évektől kezdve már omnibuszok és bérkocsik szállították az utasokat kisipari jelleggel (Seresné Szegőfi, 1988). A következő jelentős fordulópontra a vasúti közlekedés elindítása volt 1859-ben a Debrecen-Nyíregyháza-Miskolc vasútvonal átadásával, majd 1897-ben megkezdődött a villamosokkal történő személyszállítás. Ez két vonalon valósult meg: a fővonal a mai Tiszai pályaudvar és a Szent Anna templom között, a szárnyvonal pedig a Búza tér és a Népkert között közlekedett. Az autóbusz-közlekedést több magánvállalkozó próbálta üzemeltetni az 1900-as évektől. Az első helyi rendszeres autóbuszjárat elindítására 1948-ig kellett várnia az utazóközönségnek (Zsadányi, 1953; Meszléri, 1972), melynek első vonala Martintelep és Ságvártelep között közlekedett. Ettől kezdve a viszonylatok száma fokozatosan növekedett, 1965-ben már 15, 1971-ben 24 (Meszléri, 1972), ma pedig 2 villamosjárat és 44 autóbuszjárat szállítja az utasokat (Net 2).

A kutatás szempontjából fontos megemlíteni, hogy az elmúlt években jelentős fejlesztéseken ment keresztül a város közösségi közlekedése, melyek a következők voltak:

- a villamospark bővítése 31 db új, alacsonypadlós Skoda járművel;
- új villamosszakasz kiépítése Diósgyőrtől Felső-Majláthig 1,5 km hosszúságban;
- a villamosvonalak mentén a peronok akadálymentesítése.

A Zöld Nyíl villamos-projekt segítségével valósultak meg a fentebb említett fejlesztések,

melynek előkészületei 2006-ban kezdődtek és a megvalósítás 2015 nyarára fejeződött be. A projektet az Európai Unió, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Miskolc Városi Közlekedési Zrt. finanszírozta, nettó költségvetése pedig 37,7 milliárd Ft volt (Net 5).

- 75 db új környezetkímélő autóbusz forgalomba állítása.

Az Új Széchenyi Terv ZBR-CNG-2014 pályázat keretein belül valósult meg a fejlesztés, melynek köszönhetően 2016 áprilisában szakemberek kimutatták (elsőként az országban), hogy a sűrített földgázzal közlekedő járművek 95-98%-kal kevesebb nitrogén-oxidot juttatnak a levegőbe, mint a dízeles autók (Net 6).

- Valós idejű digitális utastájékoztatási rendszer kiépítése, amely a megállóknál és a járműveken digitális kijelzők és információs pultok révén, az online felületen és a mobil eszközökön pedig alkalmazások által segítik a közösségi közlekedést igénybe vevők minél pontosabb tájékozódását. A Miskolc és Felsőzsolca városok közösségi közlekedésének infrastrukturális fejlesztése Észak-Magyarországi Operatív Program (ÉMOP) pályázatból valósult meg az Európai Regionális Fejlesztési Alap finanszírozásával összesen 343 millió forintból, melyből 291,5 millió forint volt az uniós támogatás (Net 7).

Célkitűzés

Céljaim között szerepel Miskolc lakosságának és a városi tömegközlekedést igénybevevő utazóközönségnek a még szélesebb körű és bárki által ingyenesen elérhető tájékoztatása, egy olyan adatbázis készítése, amely a megállók felszereltségéről pontosabb információkat ad. Továbbá idő és távolság alapú elérhetőségi vizsgálatok segítségével közlekedésföldrajzi, társadalomföldrajzi és turisztikai összefüggéseket, illetve következtetéseket kívánok levonni.

Anyag és módszer

A vizsgálatok során elsősorban geoinformatikai, továbbá távérzékelési, geodéziai és matematikai-statisztikai módszereket alkalmaztam. A megállóhelyeket és környezetüket terepi bejárással mértem fel, amely során jegyzőkönyvet vezettem a vizsgált paramétereikről, illetve fotókkal dokumentáltam a helyszíneket.

A kutatómunka első fázisában két adatbázist állítottam össze MS Excelben. Az első adatbázis minden villamos- és autóbuszvonal esetében számszerűsített járat-sűrűségeket tartalmaz a hétköznapokra és a hétvégére (szabadnap, munkaszüneti nap) lebontva, valamint az egyes járatok közlekedési útvonalának hosszúságát. A második adatbázis a megállóhelyek felszereltségét és környezetének leírását foglalja magában. A vizsgált paraméterek:

- a járat közlekedési útvonalának hossza;
- a járatsűrűség hétköznaponként oda és vissza irányba külön-külön;
- a járatsűrűség szombatonként oda és vissza irányba külön-külön;

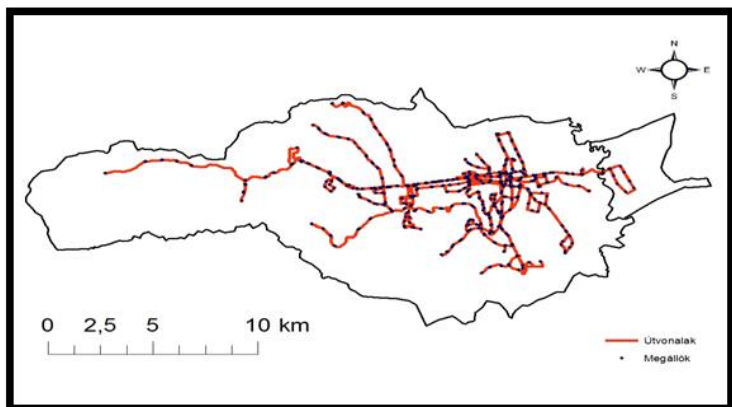
- a járatsűrűség vasárnaponként oda és vissza irányba külön-külön;
- menetidő;
- felszereltség: megállónév-tábla, menetrend, esőbeálló, pad, szeméttároló, világítás, segélyhívó gomb;
- akadálymentesítés: mozgássérülteknek, gyengén látóknak, Braille-írás;
- utastájékoztató: digitális kijelző, hang, infopult;
- városrész;
- környezet beépítettsége;
- út minősége;
- megállót érintő járatok;
- jegyvásárlási lehetőség;
- látványosság, turistacélpont;
- Közlekedik-e alacsonypadlós jármű az adott vonalon?

Az adatfeltöltést a terepi bejárásokkal párhuzamosan végeztem. Először a legnagyobb járatsűrűségű vonalak felmérését végeztem el a város belterületén.

Az adatok feldolgozásához az ArcGIS programot használtam. Az OpenStreetMap alaptérkép (Net 8) felhasználásával minden egyes járatot külön-külön, 1:2000 méretarányban vektorizáltam. A vektorizálás során a topológiai szabályrendszer egyik fontos eleme volt, hogy az azonos útvonalon közlekedő járatok teljes mértékben fedésben legyenek. A vektorizálás eredménye 114 vonallánc típusú objektum lett, melyek az idő és távolság alapú elérhetőségi vizsgálatok alapját adják a kutatás következő fázisában (lásd 1. ábra).

Az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR) egyik nyilvános alkalmazása, az Országos Fejlesztési Tervezést Támogató Információs Rendszer (TETA) (Net 9) hektárokra bontva tartalmazza Miskolc népsűrűségi és beépítettségi mutatóit (2015). Ezek az adatok nem exportálhatók, ezért egy gridháló segítségével minden hektárhoz külön-külön rendelttem hozzá a megfelelő népsűrűségi, valamint beépítettségi adatokat.

2. ábra Miskolc közösségi közlekedésének útvonalhálózata

Eredmények

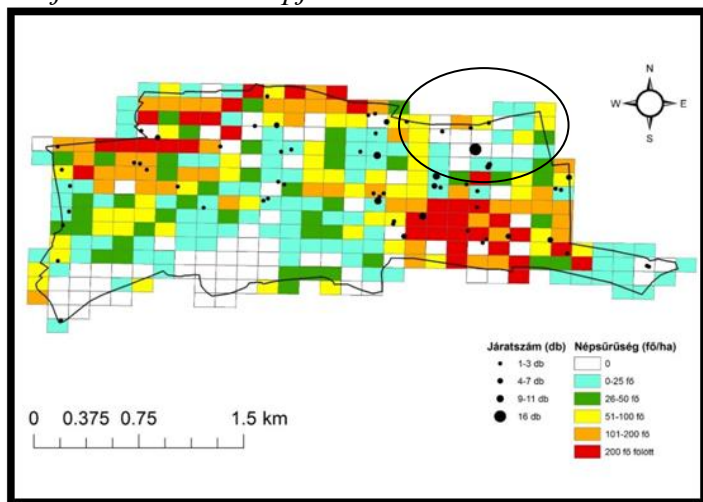
A vizsgálataim során eddig több mint 140 autóbusz-, valamint villamos-megállóhelyet mértem fel és fotódokumentáltam. Az általam összeállított adatbázis alapján megállapítható, hogy a legfelszereltebb közösségi közlekedési megállók egyértelműen a két villamosvonal mentén helyezkednek el, valamint a legforgalmasabb belvárosi megállóhelyek szintén ebbe a csoportba tartoznak. A villamosmegállók mindegyikénél van kihelyezett szeméttároló, van közvilágítás, rendelkeznek digitális kijelzőkkel és hangos utastájékoztatási rendszerrel. Továbbá teljes mértékben biztosított az akadálymentesítés a gyengén látók és a mozgássérültek számára. A villamosvonal legtöbb megállójában a segítség-hívó gomb is megtalálható. Néhány kivétellel mindegyik megállóhelyhez tartozik esőbeálló, pad. Szerepelnek a megállók nevei Braille-írással, ezzel is segítve a gyengén látók, illetve a vakok életét. Sajnos a padok és az esőbeálló a vonal legforgalmasabb megállóhelyeinél (Villanyrendőr, Városház tér, Szinvapark/Centrum) hiányoznak, melyek ráadásul a sétálóutca részét képezik.

Az oktatási és egészségügyi intézmények, kereskedelmi és szolgáltató egységek közvetlen közelében található megállókról szintén megállapítható, hogy a leginkább felszereltek (például a Megyei Kórház, az SZTK Rendelő, a Villanyrendőr, a Népkert, az Egyetemváros, a Búza tér vagy az Újgyőri főtér). Ezeken a helyeken a buszra várakozók digitális kijelzőről tájékozódhatnak, pad és esőbeálló szolgálja a kényelmüket. Ezekről a megállóhelyekről elmondható továbbá, hogy a legtöbb járat érinti őket.

A legforgalmasabb megállóhelyek sorrendben: a Búza tér (16 járat – lásd 2. ábra), az Újgyőri főtér (15 járat), a

Tapolcai elágazás (13 járat), a Népker (12 járat), a Villanyrendőr (11 járat), a Petneházy bérházak–SZTK rendelő–Vörösmarty Mihály u.–Centrum útvonala (11 járat). Az Avas kilátóra (9 járat), a Tiszai pályaudvarra (8 járat), a repülőtérre (7 járat), a Felső-Majláthra (7 járat), a megyei kórházhoz (6 járat) és az Egyetemvárosba szintén 6 járat közlekedik.

3. ábra Belváros-Avasalja városrész megállóhelyei a buszjáratok száma alapján

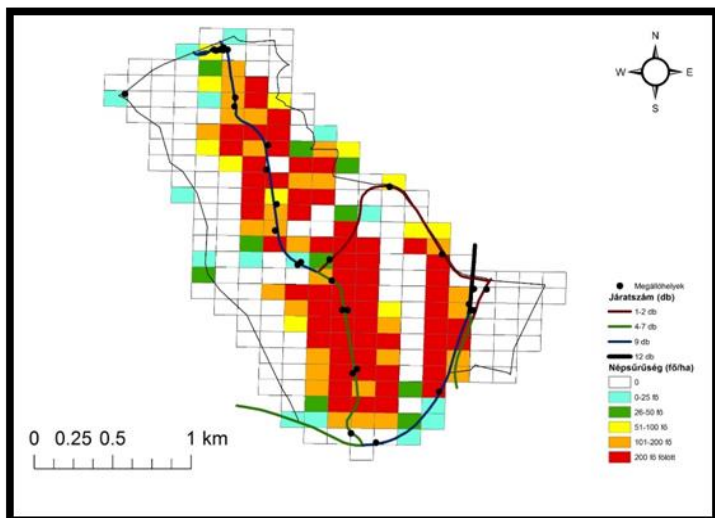

A kutatás eredményeként elmondható, hogy egyértelmű az összefüggés a megállóhelyek száma és a városrészek népsűrűsége között. Ilyen tömegközlekedési gócpontok az Avasi és a Diósgyőri lakótelepet, valamint a belváros szívében található Vörösmarty-lakótelepet átszelő vagy érintő útvonalak mentén alakultak ki. Az 2. ábra a magas népsűrűségű gócpontot, a Vörösmarty-lakótelepet (lásd

bekarikázva) szemlélteti, illetve jól látható a megállóhelyek elhelyezkedése alapján az összefüggés.

A népsűrűséghez kapcsolódóan, a lakótelepi beépítettség esetén szintén bizonyítható ez az összefüggés, miszerint ezeken a területeken nagyobb a járatsűrűség (pl. az Avasi lakótelep, a Győri kapu és a Szentpéteri kapu lakótelepei, valamint a Vörösmarty-lakótelep). Az Avasi lakótelep elhelyezkedését ábrázolja a 3. ábra. A városrészben Miskolc lakosságának majdnem ötöde él. Továbbá a város legnagyobb egybefüggő és legnépesebb lakótelepéről, illetve a megyeszékhely legsűrűbben lakott területéről van szó.

4. ábra A népsűrűség és a járatszám kapcsolata Avas-Dél városrészben

A jegyvásárlási lehetőségek egyértelműen kedvezőbbek a forgalmas megállóknál, ahol általában minimum 2-3 üzletben vásárolhatunk jegyet. Az Újgyőri főtéren, a Villanyrendőrnél, a Városház tér és a Centrum megállóhelyek közvetlen közelében 3 helyen van erre mód.

Összességében tehát az alábbi következtetések vonhatóak le a kutatás eddigi eredményeiből:

- a felszereltség a belvárosi és a legforgalmasabb megállók esetében a legjobb;
- minél nagyobb a népsűrűség, annál nagyobb a járatsűrűség;
- a lakótelepi beépítésű területekre szintén jellemző a nagyobb járatsűrűség;
- az oktatási, egészségügyi, kereskedelmi és szolgáltató létesítmények közelében szintén nagyobb a járatsűrűség, illetve felszereltebbek a megállók;
- a jegyvásárlási lehetőségek kedvezőbbek a forgalmas megállók környékén.

Irodalomjegyzék

Megyei Levéltár, Miskolc, 81 p.

Meszléri, Z. (1972). 75 éves a miskolci tömegközlekedés. MKV, Miskolc, pp. 22–23

Seresné Szegőfi, A. (1988). Adalékok Miskolc város közlekedésének történetéhez. Borsod-Abaúj-Zemplén Zsadányi, G. (1953). Miskolc város helyi közlekedésének fejlődése. *Közlekedéstudományi Szemle*, 9, 1–8.

Internetes hivatkozások

Net 1: Magyarország közigazgatási helynévkönyve. letöltés: 2016. január 1.

Web:

www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=30456

Net 2: Miskolci Városi Közlekedési Zrt. honlapja. letöltés: 2015. augusztus 15.

Web: www.mvkzrt.hu/

Net 3: A Lillafüredi Erdei Vasút honlapja. letöltés: 2015. október 9. Web: www.laev.hu/

Net 4: A Lillafüredi Libegőpark honlapja. letöltés: 2016. május 13. Web: www.libegopark.hu/

Net 5: Zöld Nyíl Miskolci Villamos Projekt. letöltés: 2015. október 11.

Web: www.mvkzrt.hu/zold-nyil-miskolci-villamos-projekt

Net 6: Mérésekkel igazolták: a miskolci gázbuszok jóval kevesebb károsanyagot bocsátanak ki a dízeleknél.
letöltés: 2016. április 28.

Web: <http://www.mvkzrt.hu/aktualis/meresekkel-igazoltak-miskolci-gazbuszok-joval-kevesebb-karosanyagot-bocsatanak-ki>

Net 7: Integrált Utastájékoztató és Forgalomirányítási Rendszer Miskolcon.

letöltés: 2015. október 11. Web: www.mvkzrt.hu/utastajekoztatas-projektinformacio

Net 8: Open Street Map. letöltés: 2015. szeptember 28.
Web:

www.data2.openstreetmap.hu/index.php

Net 9: Országos fejlesztési tervezést támogató információs rendszer. letöltés: 2015. október 9.

Web: www.teta.teir.hu/

MIGRÁCIÓ A BÜNTETŐJOG SZEMPONTJÁBÓL

Hadházi Dávid

had.dave@gmail.com

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

A bevándorlási hullám jelentős kihívás elé állította az Európai Uniót és tagországait, egységes megoldás híján minden tagállam igyekszik a saját eszközeivel reagálni a válsághelyzetre. A déli határszakaszokon a magyar Kormány ideiglenes biztonsági határzárat építettett, valamint a magyar Országgyűlés a Büntető Törvénykönyv (Btk.) módosításával a büntetőjog eszközével is fel kívánt lépni az illegális migráció ellen.

Módosításra kerültek a kiutasításra, a vagyonelkobzásra, a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére, valamint az embercsempészésre vonatkozó szabályok. Három új bűncselekmény került beiktatásra a Btk.-ba: a határzár tiltott átlépése, a határzár megrongálása és a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása. Tanulmányomban ezen változásokat mutatom be részletesebben.

Kulcsszavak: migráció, Büntető Törvénykönyv, határzár, kiutasítás, embercsempészés

Diszciplína: állam- és jogtudomány

Abstract

Under the European intense migrant crisis, the Member States of the European Union chose different solutions for treating the migrant wave. Hungary has built a temporary border fence on the southern frontier. In addition, the Parliament has updated the Criminal Code because it has wanted to stop illegal immigration.

The rules of expulsion, confiscation of property, suspended execution of sentence and human smuggling have been updated. Three new crimes have been enacted: the unlawful crossing of the border fence; damaging the border fence and the incapacitating of the building of the border fence. In this study I present these in details.

Keywords: migration, Criminal Code, border fence, expulsion, people smuggling

Disciplines: faculty of law

1. Bevezetés

A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja interdiszciplináris hallgatói kutatóprogramjának részeként, a 2015/16. tanév II. félévében, különböző tudomány területekkel foglalkozó hallgatók együtt kutatták a migrációval kapcsolatos tényeket és problémákat. Ennek keretében jogász szakos hallgatóként én a bevándorlás jogi, elsősorban pedig büntetőjogi aspektusainak vizsgálatát végeztem el.

Tanulmányomban először röviden a migrációs válság Európára és Magyarországra gyakorolt hatásával foglalkozom, és az erre adott uniós és hazai válaszokat

érintem. Ezt követően térek ki részletesen a jogi válaszokra: a magyar Országgyűlés 2015 szeptemberében – a bevándorlással összefüggésben – elfogadott törvény-módosításait mutatom be, különös figyelemmel a Büntető Törvénykönyv 2015. szeptember 15-étől hatályos módosításaira, a műszaki határzár védelme érdekében beiktatott új tényállásokra és néhány egyéb rendelkezésre. Végezetül a kutatás eredményeit összeg-zem, megnézve azt, mennyire bizonyult a büntetőjog hatékony eszköznek a bevándorlási válság kezelésében.

2. A 2015-ös migrációs válságról általánosságban

A témaválasztás aktualitását nem szükséges külön indokolnom, hiszen a különböző médiumokból mindannyian értesültünk az Európát ért rendkívüli mértékű bevándorlásról. Hamar a társadalmi érdeklődést középpontjába került a téma, bár önmagában a bevándorlási folyamat nem új jelenség. Sokkal inkább „annak erősödő jellege, az érkező migránsok erőteljesen növekvő száma okozta” azt, hogy a téma a társadalom minden szintjének figyelmét felkeltette.¹

Európa államai eltérő módon viszonyultak a migrációs válsághoz: voltak országok melyek a befogadás, míg más államok az elzárkózás politikáját választották, és ezen álláspontjukat hangoztatták a megoldás keresésében. Ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy az Európai Unió egyes tagállamai nem egyformán voltak érintettek a kérdésben, illetve politikai alaphelyzetük is eltérő. Hiszen meghatározó szempont, hogy egy ország és annak

¹ MADAI Sándor: *Új kihívások – új struktúra?*

<http://www.kozjavak.hu/hu/uj-kihivasok-uj-struktura>
[2016.03.29.]

állampolgárai közvetlenül is találkoznak-e bevándorlókkal, vagy az adott állam területe nem érintett a válságban; továbbá hogy az éppen uralmon levő politikai párt milyen politikai irányzatból és társadalmi támogatottságból érkezik. Más perspektívából nézve kardinális aspektus az adott válaszban az, hogy miként tekintenek az országra a bevándorlók: célszághként vagy tranzitországhként.²

A kihívásokra különféle kezelési módok alakultak ki, így jelenleg sem beszélhetünk még egységes európai megoldásról – bár vannak erre nézve próbálkozások mind az Európai Unió, mind az egyes tagállamok részéről.

A magyar válasz a tömeges bevándorlás kihívásaira a déli határon, a zöldhatár átjárhatóságának megszüntetése érdekében építetett határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár volt. A jogalkotó e létesítménnyel kívánta elérni, hogy az országba belépni szándékozó menekültek a jogszabályokban meghatározott, legális úton lépjenek be hazánkba.³ Ebből előbb egy gyorstelepítésű drótakadály (gyoda), majd egy három méteres kerítés épült fel a magyar-szerb határon. A fizikai határzár mellett az Országgyűlés 2015. szeptember 4-én fogadta el a sajtóban „jogi határzárként” elhíresült, az *egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével össze-függő módosításáról* szóló 2015. évi CXL. törvényt, amely 2015. szeptember 15-én lépett hatályba, és több jogszabályt is módosított.

² MADAI Sándor: *Migrációs kihívások – hiányzó európai válaszok?*

<http://www.kozjavak.hu/hu/migracios-kihivasok-hianyzo-europai-valaszok> [2016.03.29.]

³ BLASKÓ Béla – HAUTZINGER Zoltán – MADAI Sándor [et al.]: *Büntetőjog Különös rész II.* Rejtjel, Budapest, 2015. 130. o.

Az említett jogi norma vezette be a menedékjogi törvénybe a *tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet* új fogalmát.⁴ A válsághelyzetet – meghatározott feltételek fennállta esetén – a Kormány rendelheti el rendeletben, az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetőjének kezdeményezésére, az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter javaslatára; Magyarország egész területére, vagy meghatározott részére; legfeljebb 6 hónapra.

A Kormány 2015. szeptember 15-én hirdette ki a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet Bács-Kiskun és Csongrád megye területére.⁵ Három nappal később a válsághelyzetet Baranya, Somogy, Zala és Vas megye területére is elrendelte.⁶ Ezt követően tett intézkedéseket a Kormány a magyar-horvát határon létesítendő fizikai határzárra nézve.

3. A magyar reakció jogszabályi vetületei

A 2015. évi CXL. törvény – mint említettem – több jogszabályt is módosított, ezek közül témánk szempontjából legjelentősebb a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) módosítása. A legszembeűnőbb változás, ami a médiában is nagyobb visszhangot kapott, a Btk.-ba bekerült három új bűncselekmény. Mindhárom deliktum a határzárral kapcsolatos: a *határzár tiltott átlépése* [Btk. 352/A. §], a *határzár megrongálása* [Btk. 352/B. §], valamint a *határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása* [Btk. 352/C. §].

⁴ 2007:LXXX. tv. 80/A-80/G. §

⁵ 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet

⁶ 270/2015. (IX. 18.) Korm. rendelet

Ezen felül szigorodtak az embercsempészás büntetési tételei, és módosult is valamelyest a tényállás, továbbá módosultak a kiutasítás büntetésre, illetve a vagyonek Kobzása intézkedésre vonatkozó szabályok, valamint a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések.

4. A három új bűncselekmény

A jogalkotó a Btk. XXXIV. Fejezetében, a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények között helyezte el a három új tényállást. Az itt szereplő bűncselekmények különös jogi tárgya, azaz azok az értékek, amit védenek a büntetőjogi tényállások: a közigazgatás rendje. A XXXIV. Fejezetben szereplő deliktumok közös jellemzője, hogy „az államapparátus zavartalan működését támadják, alapvető államigazgatási feladatok teljesítését akadályozzák, illetve sértik.”⁷

4.1. Határzár tiltott átlépése

A Btk. 352/A. §-a szabályozza a *határzár tiltott átlépését*. Az (1) bekezdés szerint a bűncselekményt az követi el, aki Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére a létesítményen keresztül jogosulatlanul belép. A bűncselekmény büntettnek minősül és 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény – ahogy az elnevezésben is szerepel – maga a *határzár*. A létesítmény tág fogalom,

⁷ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész.* HVG-ORAC, Budapest, 2015. 607. o.

melybe beletartozik minden mesterséges, fix vagy mobil határvédelmi célt szolgáló dolog.⁸

Az államhatár, melyet az *államhatárról* szóló 2007. évi LXXXIX. törvény 1. §-a határoz meg, a Föld felszínén függőlegesen áthaladó képzeletbeli síkok összessége, melynek vonalát nemzetközi szerződések határozzák meg. E síkok választják el hazánkat a szomszédos országoktól a légtérben, a föld és a víz felszínén, illetve a föld és a víz mélyén.

Fontos megjegyezni, hogy a határ jogosulatlan átlépése korábban is szankcionálható volt – szabálysértésként. A 2012. évi II. törvény mai napig ismeri a *tiltott határátlépés* szabálysértési alakzatát. A szabálysértési törvény 204. § (1) bekezdése szerint, aki Magyarország államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy ezt megkísérli, szabálysértést követ el.

A Btk.-t módosító törvény miniszteri indokolása szerint azonban hazánk „déli határszakaszára telepített, az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítménynek” a szabálysértési szintű védelmen túl indokolt büntetőjogi védelmet is nyújtani, a „jelentős problémává váló illegális bevándorlás elleni hatékony fellépés” érde-kében.⁹

A bűncselekmény jogi tárgya Magyarország szuverenitását jelképező államhatár átlépésének, azaz a határforgalom jogszabályban meghatározott rendjéhez, a határrendészet zavartalan működéséhez, továbbá az

⁸ BELOVICS [et al.]: *i.m.* 2015. 615. o.

⁹ A 2015:CXL. tv. miniszteri indokolása, 33. o.

<http://www.parlament.hu/irom40/05983/05983.pdf>
[2016.03.20.]

illegális migráció megakadályozásához fűződő társadalmi érdek.¹⁰

A bűncselekményt elkövetni a létesítményen keresztül történő jogosulatlan *belépéssel* lehet, mely magába foglal minden aktív cselekvést. Az elkövetés helye Magyarország határárral védett területe – vagyis az a határszakasz, ahol az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény található. Azon határszakaszokon tehát, ahol nem áll határral, e bűncselekményt nem lehet elkövetni – ott legfeljebb a tiltott határátlépés szabálysértése valósítható meg.

Az elkövetés módjával kapcsolatban kell megjegyeznünk, hogy a törvény a *jogosulatlan* belépést bünteti, azaz az államhatáron történő belépés jogszabályban meghatározott rendjétől eltérő határátlépésről van szó. Természetesen a jogszerű határátlépést – történjék az megfelelő iratokkal vagy menekültként a határátkelőhelyeken – a jog továbbra sem szankcionálja.

A határral tiltott átlépésének alanya bárki lehet. „Alanynak nevezzük [...] azt az elkövetőt, aki a bűncselekmény megvalósítása miatt felelősségre lehet vonni, akivel szemben büntetést is lehet alkalmazni.”¹¹ Azaz felelősségre vonható az a természetes személy, aki 14. életévét betöltötte, és legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkezik.¹² A beszámíthatóság két további részelemből tevődik össze: a felismerési képességből és az

¹⁰ KOVÁCS Gyula: *A Btk. Különös Részének új tényállásai, a 2015. évi CXL. törvény tükrében*. In: *Magyar Bűnüldöző*. 2015. 1-3. sz. 20. o., valamint BELOVICS [et al.]: i.m. 614. o.

¹¹ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Osiris, Budapest, 2006. 113. o.

¹² BELOVICS Ervin – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 301. o.

akarati képességből. Az a személy beszámítható, aki rendelkezik a cselekménye következményeire nézve felismerési képességgel, valamint akarati képességgel, hogy ennek a felismerésnek megfelelően cselekedjen.¹³

A bűnösség kérdését vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a cselekményt csak szándékosan, egyenes és eshetőleges szándékkal lehet elkövetni.¹⁴ Egyenes szándékkal az követi el a deliktumot, aki cselekménye következményeit kívánja; eshetőleges szándékkal pedig az, aki a következményekbe belenyugszik. A törvény a gondatlan elkövetést – vagyis, amikor az elkövető előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja – *nem bünteti*.

A határzár tiltott átlépése elnevezésű bűncselekmény alapesetéhez több minősített eset is tartozik. Így súlyosabban minősül, és 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a bűncselekményt fegyveresen, felfegyverkezve vagy tömegzavargás résztvevőjeként követi el.

Fegyveresen a Btk. 459. § (1) bekezdés 5. pontja szerint az követi el a bűncselekményt, aki löfegyvert, robbanóanyagot, robbantószeret, illetve ez utóbbi kettő felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy bármelyik utánzatával fenyeget. A 6. pont alapján felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, aki az

¹³ GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor [et al.]: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. CompLex, Budapest, 2012. 159-160. o.

¹⁴ KOVÁCS: i.m. 22. o.

ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.

A harmadik tényállási elem a tömegzavargás résztvevőjeként történő elkövetés. A tömegzavargás definícióját a Btk. nem tartalmazza, azonban a bírói gyakorlat alapján *tömegről* beszélünk emberek nagyobb, első ránézésre meg nem állapítható létszámú csoportja esetén. *Zavargás* a tömeg nyílt fellépése esetén valósul meg, vagyis amikor a külső szemlélő számára is nyilvánvaló a résztvevők tevékenysége. A zavargás alkalmas lehet a köznyugalom vagy a közrend megbontására. A tömegzavargásban *részvétel* a jelenléttel megvalósul; nem szükséges, hogy a résztvevő személyesen lépjen fel erőszakosan vagy fenyegetően. A résztvevő csatlakozhat a zavargáshoz a tömeg kialakulását követően, vagy azt elhagyhatja a szétoszlását megelőzően – mindkét esetben felelősségre vonható lesz. Ellenben szükséges, hogy a tömegzavargás jellegét felismerje, és annak céljával azonosuljon: ha véletlenül kerül a tömegbe, nem állapítható meg büntetőjogi felelőssége.¹⁵

A büntetés 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztés, ha az előbbi esetek egybeesnek, tehát a cselekményt tömegzavargás résztvevőjeként követik el, fegyveresen vagy felfegyverkezve.

További súlyosító körülmény, és 5 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az előbbi két minősített eset valamelyikében meghatározott bűncselekmény (tehát a fegyveresen vagy felfegyverkezve, vagy tömegzavargás résztvevőjeként történő elkövetés, illetve a

¹⁵ BLASKÓ Béla – MIKLÓS Irén – PALLAGI Anikó [et al.]: *Büntetőjog Különös Rész I.* Rejtjel, Budapest, 2013. 304. o.

fegyveresen vagy felfegyverkezve és tömegzavargás résztvevőjeként történő elkövetés) halált okoz. A halál a cselekmény eredménye, amelyre nézve a Btk. 9. § alapján az elkövetőt legalább gondatlanságnak kell terhelnie, de az emberölésre a szándéka nem terjedhet ki – hiszen ekkor már a Btk. 160. § szerint minősülő emberölés bűncselekményét kell megállapítani.

4.2. Határzár megrongálása

A *határzár megrongálása* elnevezésű tényállást a Btk. 352/B. §-a minősíti büntetté és rendeli 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetni.

A tényállás védett jogi tárgya az államhatár rendjének védelméhez, illetve ez esetben is a határrendészet zavartalan működéséhez, a határforgalom rendjéhez, valamint az illegális migráció megakadályozásához fűződő társadalmi érdek, és csak másodlagosan a tulajdonjog (lévén, hogy az ideiglenes biztonsági határzár az állam tulajdonában áll).

A bűncselekmény elkövetési magatartása az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény vagy eszköz *megsemmisítése* vagy *megrongálása*. Megsemmisítésről akkor beszélünk, ha a dolog állaga megszűnik, vagy olyan fokban károsodik, hogy az eredeti állapota már nem állítható vissza. Megrongálás esetén az elkövető dolog elleni erőszak kifejtésével annak állagát károsítja vagy használhatóságát csökkenti, esetleg kizárja, de az állagsérelem helyreállítható – a dolog értéke csökken, illetve használhatósága csak ráfordítással hozható helyre.¹⁶

¹⁶ BLASKÓ [et al.]: *i.m.* 2015. 214. o.

Az elkövetési tárgy, azaz amire nézve elkövetik a bűncselekményt, tehát amit megrongálnak vagy megsemmisítenek: a határzár. A törvényi tényállás határzár alatt e bűncselekménynél azonban az államhatár rendjének védelmét biztosító *létesítményt* és *eszközt* is ért. A létesítmény jelentése fentebb már kifejtésre került; az eszköz, mint elkövetési tárgy pedig lehet például egy jelzőtábla, terelő fényhíd, bármely olyan dolog, amely „rendeltetésénél fogva az államhatár rendjét hivatott fenntartani.”¹⁷

Az alanyiség és a bűnösség kérdése, az elkövetés helye, valamint a minősített esetek a határzár tiltott átlépése tényállásához hasonlóan alakulnak: egyedül a büntetési tételek szigorúbbak a határzár megrongálása esetében.

Meg kell említenünk, hogy a bűncselekmény szubszidiárius (azaz kiegészítő, alárendelt) jellegű. Ez annyit jelent, hogy „a tényállás valamilyen másik tényállásnak vagy tényállásoknak” van alárendelve. A szubszidiaritás elvének alkalmazására a törvényt szöveg mindig kifejezetten utal; változatai a következők: „ha *súlyosabb* bűncselekmény nem valósul meg” vagy „ha *más* bűncselekmény nem valósul meg”, illetve a törvényi tényállás egy másik konkrét bűncselekményt is kizárhat.¹⁸

A határzár megrongálása ilyen alárendelt tényállás. A bűncselekményt csak akkor valósítja meg az elkövető, „ha ezen magatartásával egyidejűleg más, [és egyben] *súlyosabb* bűncselekmény törvényi tényállását nem meríti ki”¹⁹, tehát határzár megrongálása miatt csak akkor

¹⁷ BELOVICS [et al.]: *i.m.* 2015. 616. o.

¹⁸ BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Rejtjel, Budapest – Debrecen, 2013. 401-402. o.

¹⁹ BLASKÓ: *i.m.* 2013. 401. o.

vonható felelősségre az elkövető, ha cselekménye nyomán *súlyosabb* bűncselekmény nem valósul meg.

A tényálláshoz fűzött miniszteri indokolás kifejti, hogy az 50.000 forintot meg nem haladó kár (amely tipikusan megvalósulhat a kerítés megrongálásánál) nem bűncselekménynek, hanem szabálysértésnek minősül – ez viszont a jogalkotó szerint nem biztosít megfelelő védelmet, ezért „szabályozza az okozott kár mértékétől függetlenül [...] bűncselekményként ezt az elkövetési formát.”²⁰

4.3. Határárral kapcsolatos építési munka akadályozása

Végezetül a harmadik vizsgált bűncselekmény, a *határárral kapcsolatos építési munka akadályozása* a Btk. 352/C. §-ában szerepel. A tényállás szerint aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzést akadályozza, ha más bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A határárral kapcsolatos építési munka akadályozásának jogi tárgya az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építéséhez, működésének fenntartásához, karbantartásához; mögöttesen pedig az államhatár átlépésnek jogszabályi rendjéhez fűződő társadalmi érdek.

A tényállást az valósítja meg, aki a határárral kapcsolatos munkavégzést akadályozza. Ez jelenti mind a határkerítés építésének korlátozását, nehezítését, illetve a működésével összefüggő karbantartási, javítási feladatok hátráltatását.

²⁰ A 2015:CXL. tv. miniszteri indokolása, 34. o.

A bűncselekménynek elkövetési tárgya nincs. Az elkövetés helyére, az alanyra és a bűnösségre vonatkozó kérdések az előzőekkel azonosan alakulnak. E deliktumnak minősített esetei nincsenek.

Ez a büntetendő cselekmény is szubszidiárius jellegű, az előző deliktumtól azonban eltérő. Ez esetben a törvényszöveg a „ha *más* bűncselekmény nem valósul meg” kitételt tartalmazza, tehát a határozással kapcsolatos építési munka akadályozása miatt büntetőjogi felelősségét csak annak lehet megállapítani, aki maga-tartásával egyidejűleg semmilyen *más* bűncselekményt nem valósít meg. Aki tehát a munkavégzés akadályozásával más bűncselekményt is megvalósít, akkor kizárólag a miatt lehet felelősségre vonni.²¹

5. A Btk. egyéb módosított rendelkezései

5.1. Kiutasítás

A kiutasítás jogfosztó-jogkorlátozó büntetés. A szankció a szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogot korlátozza.²² Kiutasítás büntetést azzal szemben lehet alkalmazni, aki nem magyar állampolgár, és akinek az országban tartózkodása nem kívánatos. Az ilyen elkövetőt ki kell utasítani Magyarország területéről, aki köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt vissza sem térhet. Kiutasítás mellett nem szabható ki közérdekű munka vagy pénzbüntetés.

Bár a törvényi megfogalmazásból következne, mégsem tekinthetjük kötelezően alkalmazandó büntetésnek, hiszen annak megítélése, hogy ki tekinthető „nem kívánatos”

²¹ BLASKÓ [et al.]: *i.m.* 2015. 133. o.

²² GÖRGÉNYI [et al.]: *i.m.* 408. o.

személynek, „számos körülmény gondos bírói mérlegelését igényli.”²³ A kiutasítás időtartamát tekintve vagy határozott ideig tart (ez esetben legalább 1 év, legfeljebb 10 év időtartamú), vagy végleges hatályú.²⁴

A Btk. szerint nem utasítható ki az, aki menedékjogot élvez; viszont azok vonatkozásában, akikkel szemben még nem folyt le a menekültügyi eljárás, és ebből kifolyólag menedékjogot sem élveznek, kiszabható a büntetés. A három, határozással kapcsolatos bűn-cselekménnyel összefüggésben is került be új rendelkezés a Btk. kiutasításra vonatkozó szakaszai közé.

A módosítás hatályba lépése előtt, ha az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztette, és a kiutasítással a *családi élet tiszteletben tartásához való joga* sérült volna, csak tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabásakor lehetett kiutasítást is alkalmazni vele szemben. Tehát ha nincsenek rokoni kapcsolatai Magyarországon, akkor bármilyen súlyú bűncselekmény miatt kiutasítható az elkövető – feltéve, hogy a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetni jelenléte. Azonban ha rendelkezik az országban valamilyen hozzátartozóval, kiutasítani csak akkor lehet, ha vele szemben tízévi vagy annál súlyosabb szabadságvesztést szabtak ki – hiszen ez esetben elsőbbsége van a családi élet tiszteletben tartásához való jogának.

2015. szeptember 15-étől e jog csak akkor élvez prioritást, ha az elkövető Magyarország területén jogszerűen tartózkodik. Mivel pedig a migránsok hazánk

²³ BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály (szerk.): *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Osiris, Budapest, 2015. 334. o.

²⁴ 2012:C. tv. 59-60. §

területére a déli határszakaszokon – a kijelölt határátkelőhelyeken kívül, azaz a zöldhatáron – csak bűncselekmény elkövetésével léphetnek be, ebből következően itt tartózkodásuk sem jogszerű. Tehát velük szemben akkor is kiszabható a kiutasítás, ha egyébként már rokonaik Magyarország területén tartózkodnak.

További változás, hogy ha a három határzárral kapcsolatos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztést szabnak ki, vagy a szabadságvesztést próbaidőre felfüggesztik, ezek mellett a kiutasítás nem mellőzhető.

A kiutasítás sarkalatos oldala, hogy amennyiben a bíróság ezt a büntetést alkalmazza, azzal a harmadik országbeli állampolgárt (tehát hazánk és az Európai Unió valamely tagállamán kívüli ország [nem magyar] állampolgárát és a hontalan személyt)²⁵ nem csak Magyarország, hanem az Európai Unió tagállamainak területéről is kiutasítja.²⁶

5.2. Szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése

A törvénymódosítással a szabadságvesztés végrehajtásának próbaidőre történő felfüggesztésének szabályai is kiegészültek. A három új büntetendő cselekmény esetén – nem csak az általános szabályok szerinti 2 évet meg nem haladó, hanem – az 5 évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtása is fel-függeszthető. A próbaidő tartama ezen esetekben 2 évtől 10 évig terjedhet, de nem lehet rövidebb a kiszabott kiutasítás tartamánál.

²⁵ NAGY Ferenc: *A Magyar Büntetőjog Általános Része*. HVG-ORAC, Budapest, 2010. 313. o.

²⁶ 2007:II. tv. 42. § (2)

E módosítás lényege, hogy az egyébként is túlsúlyolt büntetés-végrehajtási intézeteinknek ne kelljen még szabadságvesztésre ítélt menekülteket is befogadnia. Így amennyire az lehetséges és indokolt, a bíróságok a kiszabott szabadságvesztés végrehajtását felfüggeszthessék, és a kiszabott büntetések közül csak a kiutasítást kelljen végrehajtani.

A határozás bűncselekmények miatt kiszabott és felfüggesztett szabadságvesztést végre kell hajtani, ha a kiutasított elkövető a felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt Magyarország területére visszatér.

5.3. Vagyonek Kobzás

Vagyonek Kobzást arra a vagyorra kell elrendelni, amely bűncselekmény elkövetéséből ered, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett, továbbá arra a vagyorra, amely ezek helyébe lépett; arra a vagyorra, amelyet a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatott vagy arra szántak; végezetül pedig arra a vagyorra, amely az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya volt.

A vagyonek Kobzás intézkedés lényege, hogy „bűncselekmény elkövetése ne vezethessen vagyonszerzésre, gazdagodásra”.²⁷ Vagyonon a Btk. szerint annak hasznát, a vagyoni értékű jogot, követelést, továbbá bármely, pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.

A 2016. évi CIII. törvénnyel újfent módosult és kiegészített szabályozás²⁸ szerint – az ellenkező

²⁷ GÖRGÉNYI [et al.]: i.m. 447. o.

²⁸ 2012:C. tv. 74-74/A. §

bizonyításáig – vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és a vagyonekobbzást el kell rendelni arra a vagyorra, amelyet az elkövető az üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett *embercsempészség* elkövetésének ideje alatt szerzett. Ezen felül szintén vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kell tekinteni az ellenkező bizonyításáig azt a vagyont is, amelyet az *embercsempészség* elkövetője a büntetőeljárás megindítását megelőző 5 évben szerzett, ha a vagyon, illetve az elkövető életvitele az igazolható jövedelmi viszonyaihoz, személyi körülményeihez képest különösen aránytalan.

Ha az elkövető bizonyítja, hogy a szóban forgó vagyon nem büncselekményből származik, a vagyonekobbzást nem lehet elrendelni. Az embercsempészség esetében, mivel olyan súlyú büncselekmény, a jogalkotó indokoltan látta, hogy a bizonyítási terhet megfordítsa: nem az ügyésznek kell bizonyítania, hogy a szóban forgó vagyon a büncselekményből származik – mert emellett a törvény egy vélelmet állít fel, hogy így van –, hanem az elkövetőnek kell bizonyítania azt, hogy a vagyon *nem* a büncselekményből származik.

5.4. *Embercsempészség*

Embercsempészsézt az követ el, aki az államhatárnak más által, a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt.²⁹ A büntetendő cselekmény büntetési tételei emelkedtek a korábbi szabályozáshoz képest, ez elmondható mind az alapesetről, mind a szigorúbban minősülő, minősített esetekről. A büncselekmény minősített esetének számít, ha az

²⁹ 2012:C. tv. 353. §

embercsempészést vagyoni haszonszerzés végett, illetve az államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva követik el. A vizsgált módosítással minősített esetté vált az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény, illetve eszköz megsemmisítésével vagy megrongálásával történő elkövetés.

További minősített eset, ha a deliktumot a csempészett személy sanyargatásával, fegyveresen, felfegyverkezve, üzletszerűen vagy bűnszövetségben követik el; illetve ha az előző két minősített esetkőr egybeesik. Az embercsempészésnek az előkészülete is büntetendő. Továbbá egy új minősített eset is bekerült a tényállásba: az embercsempészés szervezője vagy irányítója szigorúbb büntetéssel büntetendő.

6. Büntetőeljárás a határárral kapcsolatos bűncselekmények esetén

Végezetül röviden szeretném érinteni A *büntetőeljárásról* szóló 1998. évi XIX. törvényben (továbbiakban: Be.) bekövetkezett változásokat is. A három határárral kapcsolatos bűncselekmény elkövetése esetén a Be. alapján kizárólagos illetékességgel rendelkezik a Szegedi Járásbíróság és Törvényszék; a Pécsi Járásbíróság és Törvényszék; illetve a Zalaegerszegi Járásbíróság és Törvényszék.

Külön eljárásként került be a törvénybe a XXVI/A. Fejezet, amely az *Eljárás a határárral kapcsolatos bűncselekmények esetén* címet viseli.³⁰ A Be. rögzíti, hogy ezen ügyekben minden más ügyet megelőzően kell a büntetőeljárást lefolytatni. A bírósági eljárásban az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt bíró

³⁰ 1998:XIX. tv. 542/D-542/U. §

egyesbíróként, ülnökök közreműködése nélkül jár el. Mind az első, mind a másodfokú eljárásokban a védő, ügyész és tolmács részvétele kötelező.

Ha az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, és a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte, az ügyész a terheltet a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított 15 napon belül bíróság elé állíthatja. Tettenérés esetén az ügyész a bíróság elé állítást 8 napon belül megteheti, ha az ügy megítélése egyszerű és a bizonyítékok rendelkezésre állnak (ez esetben a tettenérés miatt az elkövető beismerése nem szükséges).

Továbbá a tárgyalásról való lemondásra is speciális szabályok vonatkoznak.

7. Összegzés és értékelés

A bevándorlási hullám jelentős kihívás elé állította az Európai Uniót és tagországait, és jelenleg még egységes, elfogadott kezelési módról sem beszélhetünk – így minden tagállam igyekszik a saját eszközeivel reagálni a válsághelyzetre. A déli határszakaszokon a magyar Kormány ideiglenes biztonsági határzárat építettett, valamint a Büntető Törvénykönyv 2015. szeptember 15-étől hatályos módosításával a magyar Országgyűlés a büntetőjog eszközével is fel kívánt lépni az illegális migráció ellen.

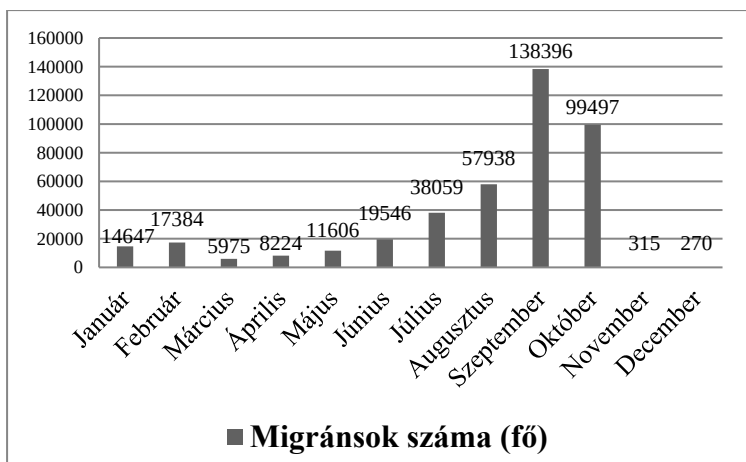
E törvénymódosítás számottevő változásokat hozott a migrációs kihívások hazai kezelésében: a határzár tiltott átlépése, a határzár megrongálása és a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása büntetendő magatartások lettek. Módosultak a kiutasítás, a

vagyonekhozás, a felfüggesztett szabadságvesztés és az embercsempészés szabályai is.

A büntetőjog csak a fent bemutatott eszközökig, egyes magatartások kriminalizálásáig terjed, ekképpen próbálva megakadályozni az illegális bevándorlást. Mindazonáltal a probléma kezelése érdekében bevethető büntetőjogi lehetőségek végesek. Ezen eszközök a migrációt kezelhetik, de megoldást nem nyújthatnak.

Ugyan a tapasztalatok szerint az ideiglenes műszaki határzár drasztikusan lecsökkentette a hazánk területére illegálisan érkező menekültek számát – mindezzel persze magát az Európát érintő tömeges bevándorlást nem oldotta meg.

Menekültek számának alakulása (Magyarország, 2015)

Forrás: police.hu

A mellékelt statisztikán jól látható, hogy a bevándorlási hullám Magyarországon 2015 szeptemberében tetőzött. E hónapban készült el a szerb határon a határzár, melynek köszönhetően októberre már csökkent az országba érkező menekültek száma. Azonban az még mindig kimagaslik, hiszen ekkor a bevándorlás áttevődött a magyar-horvát határra. A 2015 októberében ott is megépült határzárnak köszönhetően azonban egyértelműen kitűnik az illegális bevándorlók számának visszaesése.

Ugyanakkor a kontinenst érintő migrációs válság még ma is fennáll – a felmerült kérdések válaszait viszont a büntetőjog nem adhatja meg, nem is képes megadni. Tehát a probléma megoldása még várat magára.

Véleményem szerint a meglévő krízist a háború sújtotta területeken, a békés viszonyok megteremtésével lehetne orvosolni. Nyilvánvalóan – biztonságpolitikai okok miatt – nem engedhetjük meg, hogy emberek milliói lépjenek Európa területére, bármiféle ellenőrzés nélkül. Azonban

az semmiképpen sem nyújt megfelelő megoldást, ha a határainkat lezárjuk, és az épített kerítéseken való átlépést kriminalizáljuk – hisz ez önmagában még nem oldja meg a bevándorlást kérdését. Attól még, hogy jelenleg hazánk már nem érintett a migrációban, az még ugyanúgy érinti Európát, és az Európai Uniót, melynek Magyarország is tagja – közvetve tehát mégis érintett a válságban továbbra is. A tömeges bevándorlást a tagállamok nem oldhatják meg külön-külön. Legszembetűnőbb oka ennek az Unió vívmánya, a személyek szabad mozgása: egy menekült mindegy, ha más tagállamban lép be az EU-ba, a nyitott határokon keresztül szabadon eljuthat Magyarország területére is. Ebből kifolyólag szükséges egy közös, egységes megoldás, európai szinten – bár kétség kívül ezt nem lesz egyszerű megtalálni. E megoldásnak pedig nem csak Európán belül kell kezelnie a migráció kérdését.

Ugyan a magyar kerítés a válság magyar oldalát megoldotta, de a teljes probléma felszámolását nem segítette elő. Mindenesetre addig, amíg egy közös, európai szintű megoldás meg nem születik, és annak végrehajtása nem eredményes, érthető – és bizonyos fokig indokolható – a magyar Kormány lépése, hogy határzárral is meg kívánja védeni az ország területét és biztonságát. A végleges megoldás azonban ez semmiképpen nem lehet.

Irodalomjegyzék

BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály (szerk.): *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Osiris, Budapest, 2015.

BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész.* HVG-ORAC, Budapest, 2015.

BELOVICS Ervin – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész.* HVG-ORAC, Budapest, 2014.

BLASKÓ Béla – HAUTZINGER Zoltán – MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter – SCHUBAUER László: *Büntetőjog Különös rész II.* Rejtjel, Budapest, 2015.

BLASKÓ Béla – MIKLÓS Irén – PALLAGI Anikó – POLT Péter – SCHUBAUER László: *Büntetőjog Különös Rész I.* Rejtjel, Budapest, 2013.

BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Rejtjel, Budapest – Debrecen, 2013.

FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Osiris, Budapest, 2006.

GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* CompLex, Budapest, 2012.

MADAI Sándor: *Migrációs kihívások – hiányzó európai válaszok?*

<http://www.kozjavak.hu/hu/migracios-kihivasok-hianyzo-europai-valaszok> [2016.03.29.]

MADAI Sándor: *Új kihívások – új struktúra?*

<http://www.kozjavak.hu/hu/uj-kihivasok-uj-struktura>
[2016.03.29.]

Magyar Bűnüldöző. 2015. 1-3. sz.

NAGY Ferenc: *A Magyar Büntetőjog Általános Része.*
HVG-ORAC, Budapest, 2010.

2015. évi CXL. törvény miniszteri indokolása

<http://www.parlament.hu/irom40/05983/05983.pdf>
[2016.03.20.]

Hivatkozott jogszabályok

1998. évi XIX. törvény

2007. évi II. törvény

2007. évi LXXX. törvény

2012. évi II. törvény

2012. évi C. törvény

2016. évi CIII. törvény

269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet

270/2015. (IX. 18.) Korm. rendelet

TRANZIT ZÓNÁBA BE, KOMFORT ZÓNÁBÓL KI A KORTÁRS MIGRÁCIÓS FOLYAMATOK EGYES TÁRSADALMI HATÁSAI

Ujhelyi Nelli
nelli.ujhelyi@hotmail.com
Pécsi Tudományegyetem

Absztrakt

Európában – így hazánkban is – a 2015-ös év egyik legmeghatározóbb eseménye kétségkívül az a kortárs migrációs jelenség, amely többek között az alábbi kérdéseket veti fel:

Milyen meghatározó események zajlottak Magyarországon abban az időszakban, amit a *2015-ös migrációs krízisnek* nevezünk? Milyen társadalmi hatások tapasztalhatóak azóta? Milyen attitűdöt képviselnek a magyar társadalom tagjai a hazánkba érkező *idegenekkel* szemben? Hogyan nevezzük meg őket: migráns vagy menekült? Hogyan viszonyuljunk hozzájuk: elutasítsuk, vagy befogadjuk őket? Mindezen kérdések szükség-szerűen tudományos kutatások tárgyát képezik.

Írásomban a tényleges történések mögötti társadalmi következmények és összefüggések felvázolásával, az említett kérdéseket érintve töreksem hozzájárulni a magyarországi migrációs konfliktushelyzet megértéséhez és értelmezéséhez.

Kulcsszavak: migrációs krízis, xenofóbia, civil társadalom, menekült, migráns

Diszciplína: kulturális antropológia, néprajz, szociológia

Abstract

In Europe - including Hungary - one of the most significant events of 2015 was undoubtedly the contemporary migration phenomenon, which inter alia raises the following questions:

What happens in Hungary in the period what we call *the migration crisis of 2015*? What are the social impacts of the crisis? How do the members of the hungarian society handle the situation when *foreigners* come to our country? How do we call them: migrant or refugee? How do we deal with them: reject or accept them?

All of these issues are necessarily subjects of many scientific researches.

This article strive to contribute to understand and interpret the migrant crisis in Hungary, to explain the social consequences and contexts behind the actual events.

Keywords: migration crisis, xenophobia, civil society, refugee, migrant,

Disciplines: cultural anthropology, ethnography, sociology

Bevezetés

A 21. század elején egy globális folyamat szemtanúi lehettünk, amikor hatalmas tömegek vándorolnak keresztül Európa több országán. Az újkori

történelmünkben példanélküli jelenség konfliktushelyzeteket teremtett az érintett országokban, köztük Magyarországon is. Hazánkba a rendszerváltás óta egyre növekvő számban folyamatosan érkeznek illegális bevándorlók és menekültek, de jelentős migrációs nyomás csupán a 2015-ös év elejétől érezte a hatását.¹ A 2015-ös népességmozgás értelmezése során megoszlik a témával foglalkozó szakemberek véleménye. Különösen két kérdés vált a tudományos diskurzus tárgyává: beszélhetünk-e krízishelyzetről, és ha erre a kérdésre igennel válaszolunk, hogyan értékelhetjük az állami segítségnyújtás szegényes jellegét?² Ezek a kérdések nehezen megválaszolhatók, mert összetett problémavilág áll a háttérükben, amelyből ez az írás csak egyetlen szegmens áttekintésére vállalkozik. Tanulmányomban a kortárs migrációs folyamatok társadalmi hatásainak néhány tényezőjét értelmezem kulturális antropológiai nézőpontból.

2015-ös migrációs krízis néhány jellemző momentumának áttekintése

A migrációs hullám értelmezéséhez megfelelő kiindulópontot jelent Victor Turner (1920–1983) a rítusok működésének vizsgálatáról is ismert³ skót származású

¹ 2015 januárjától a határátkelők pontos számáról naponta frissülő adatsor található a <http://www.police.hu/> oldalon.

² „*Ritkán fordul elő, hogy saját szemünkkel élő adásban láthatjuk, hogy az állam valamely alrendszere, ez esetben a menekültügyi ellátó- és intézményrendszer megbukik, és léptékében példa nélküli civil kezdeményezésekkel lehetett csak elkerülni a humanitárius katasztrófát.*” Iván 2016: 122.

³ Bohannon – Glazer 2006: 674.

etológus és szimbolikus antropológus nevéhez köthető *társadalmi dráma* koncepció, amely krízisek és konfliktusok következményeként értelmezi a társadalmi életet.⁴ Turner szerint a *társadalmi drámát* az egyensúlyi állapotból való kimozdulás nyomán létrejött változás okozza, és négy szakaszra bontva írható le: *szakadás, krízis, problémamegoldás és végleges szakítás* vagy *visszaintegrálódás*. Konstrukcióját átültethetjük a magyarországi migrációs krízis vonatkozásaira is. A *szakadást* vagy *szakítást* a kockázatként értelmezett tömeges migráció jelentette. A politikai kommunikáció szakított a korábbi problémakezelési stratégiáival és a jelenséget kockázatként kezdte értelmezni. Ebben a megközelítésben – a folyamat értékelésétől függően – figyelemfelkeltő vagy pánikkeltő stratégiaként tekinthető a plakátkampány és a bevándorlásról szóló nemzeti konzultáció is. A *krízist* maga a Magyarországot is érintő migrációs nyomás fokozódása jelentette. A *problémamegoldás* két stratégiai horizont mentén követhető nyomon. Egyrészt a hatalmi, politikai védekező mechanizmusok mentén, amelyek az egységes és hatékony Európai Unió stratégiai hiányában tagállami „önálló” döntésként a folyamat jövőbeli gátolására és megakadályozására irányultak (határzár építése, és a migránsokra/menekültekre vonatkozó jogszabályi szigorítások), másrészt a civil szféra és az önkéntes aktivitást nyomon követve, amely az éppen aktuális krízishelyzet megoldásának gyakorlati vonatkozásaira fókuszált. A *turneri* értelmezés negyedik fázisa a *végleges szakítás* vagy a *visszaintegrálódás* lehetőségeit kínálja fel. Értelmezésem szerint a 2015-ös magyarországi migrációs

⁴ Turner 1974: 37-41.; 2002: 107.

válság tekintetében kettősség figyelhető meg. Miközben látszólag a drámai helyzet megszűnt és visszarendeződött a migránsáradat előtti körülmények közé a társadalom, közben markánsan kitapintható és mérhető változások mentek végbe. Ilyennek tekinthető a xenofóbia erősödése a társadalomban, de ilyen változás a segítő civil szerveződések „öntudatra ébredése” is.

A migrációs hullám következtében kialakult *társadalmi dráma*, lefolyását alapvetően határozta meg a hatalmi elit. A hivatalos kommunikáció fontos alkotóeleme a közvélemény létező félelmeire alapozó, és azt felerősítő politikai kommunikáció: az *ellenségkép-képzés*, és a *morális pánikkeltése*⁵. A kormánypárti média fontos feladata volt, hogy migránsok/menekültek az országban alapvetően egyenetlenül eloszló jelenlétét az online tereken keresztül általánosan megélt tapasztalattá tegyék. Miközben a migránsok/menekültek feltorlódott tömegei többnyire csak egyes nagyvárosokban voltak jelen, az ország lakosságának túlnyomó többsége nem tett szert közvetlen tapasztalatra, de a kommunikációs tereket uralták a migránsokról szóló hírek, így 2015 közepén a

⁵ „..... a morális pánik kiindulópontja az, hogy egy-egy csoportnak tulajdonított cselekvést vagy jellegzetességet a társadalom szélesebb köre veszélyként érzékel. A veszély és a csoport beazonosításában, illetve a problémák és a megoldások körének leszűkítésében kiemelt szerepet játszhatnak a média leegyszerűsítő, olykor bulvarizáló magyarázatai. E leegyszerűsítő bemutatások egyfelől a veszély nagyságának érzetét növelik, másfelől azt az elvárást, hogy a hatóságok azonnal, nagy erővel reagáljanak. Mindez legitimálja a hatóságok intézkedési körének bővítését, megerősítve ezzel a kiinduló képletet, és visszaigazolja az eredeti félelmet” Bernáth – Messing 2015: 7. A morális pánik elméletéről bővebben: Cohen 1972, Goode & Ben-Yehuda 1994, Kitzinger 2000.

hétköznapi beszélgetésektől a médián át egészen a hivatalos politikai kommunikációig mindenhol meghatározó jelentőségűvé vált a migrációs krízis verbalizálása. A kormánypárt migránsokat/menekülteket elutasító álláspontja⁶ több csatornán keresztül jutott el a lakossághoz. A mindennapok offline tapasztalatának részét képezte a kormány plakátkampánya, míg a déli határzár építés, határátlépésre vonatkozó jogszabályi szigorítás, az Európai Unió kvóta referendum elutasítása⁷ a legtöbb lakos számára csak az online térből volt érzékelhető. Az információközlés hatékonyságát tükrözte, hogy a közvéleményt tartósan uralta az *idegeneket* elutasító diskurzus. A TÁRKI

⁶ A határozott bevándorlás ellenes kormánypárti megnyilvánulások emblemikus „kezdőpontja” Orbán Viktor miniszterelnök 2015. január 9-én tartott beszéde. Ebben a két nappal korábbi Charlie Hebdo szatirikus lap szerkesztői ellen elkövetett terrortámadásra reagálva kijelentette: *„A gazdasági bevándorlás rossz dolog Európában, nem szabad úgy tekinteni rá, mintha annak bármi haszna is lenne, mert csak bajt és veszedelmet hoz az európai emberre, ezért a bevándorlást meg kell állítani, ez a magyar álláspont.”*

http://www.portfolio.hu/gazdasag/munkaugy/orban_a_bevandorlast_meg_kell_allitani.208716.html

⁷ 2016. február 24-én hirdette ki a kormány, hogy népszavazás tart október 2-án a –lényegében csak tervként felmerült– Európai Unió kötelező betelepítési kvóta rendeletről. A népszavazáson az alábbi kérdésre kellett választ adni: *„Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhassa a nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?”* A népszavazás érvénytelen volt, mert a választópolgárok alig több mint 41 %-a szavazott érvényesen, közülük 98%-a mondott nem-et feltett kérdésre. Feltehetően a Kétfarkú Kutya Párt érvénytelen szavazat leadására buzdító kampányának hatására, a szavazatok több mint 6 %-a volt érvénytelen, ami magasnak számít az átlagos 2 %-hoz képest.

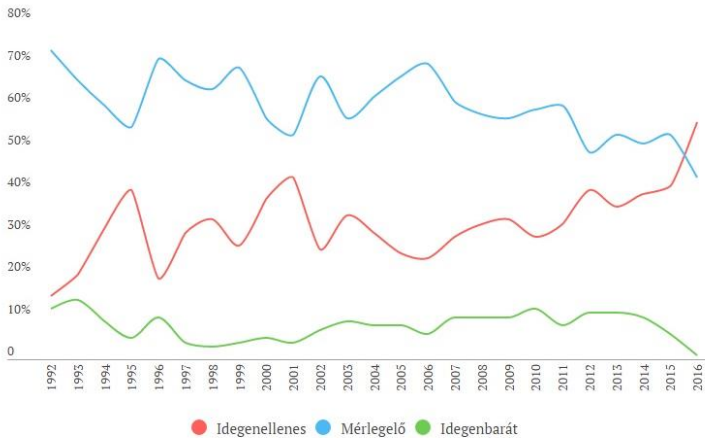
<http://nepszavazas2016.kormany.hu/>

idegenellenességet mérő kutatása⁸ azt mutatta 2016-ban, hogy a magyar társadalom 56%-a egyértelműen xenofób, 43% mérlegel az idegenekkel kapcsolatban, és csupán 1% vallja magát „idegenbarátnak”. Az adatok alapján az 1989-es rendszerváltás óta ekkor volt hazánkban a legmagasabb az idegenellenesség (1. ábra). Bár a migrációs krízis alatt nőtt az *idegeneket elutasítók* száma, ám a változás hosszútávon inkább periodikusnak mondható.

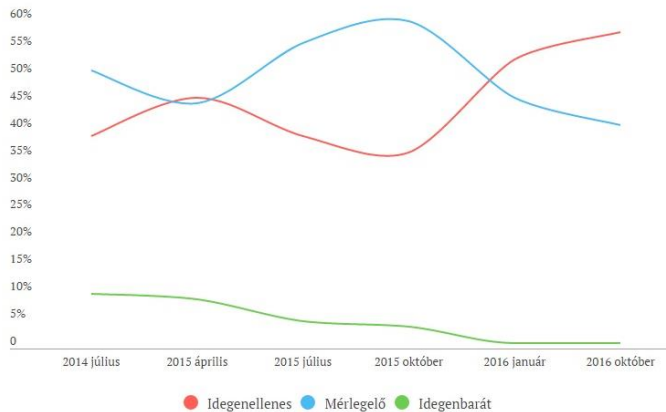
5. ábra Idegenellenesség a rendszerváltás óta

http://index.hu/tudomany/2016/11/17/soha_nem_latott_merteku_az_idegenellenesseg_magyarorszagon/

⁸ http://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

6. ábra Idegenellenesség a migrációs krízis óta
http://index.hu/tudomany/2016/11/17/soha_nem_latott_merteku_az_idegenellenesseg_magyarorszagon/

A menekültek/migránsok megítélésében döntő szerepet játszott az országba áramló létszámuk is, azonban –a feltételezésektől eltérően– a növekvő létszámuk csökkentette a feléjük megnyilvánuló elutasítást. 2015

tavasztól kezdve egészen nyár végéig folyamatosan érkeztek egyre nagyobb számban. Míg áprilisában 8000 körülre becsülték a határt illegálisan átlépők számát, addig júniusra 19500-an, szeptemberben pedig 138000-et is meghaladta a hozzánk érkező menekültek/migránsok száma. Tehát ez a tavasztól őszig terjedő időszakot tekinthetjük a magyarországi migrációs válság tetőpontjának. A magyar társadalom tagjai leginkább ekkor találkozhattak migránsokkal/menekültekkel a nagyobb városok vasútállomásain. A szembesülés sokakból váltott ki együttérzést és ennek hatására sorra alakultak segítő önkéntes szerveződések. A magyarországi migrációs válság tetőpontján jelentősen csökkent – 46 %-ról 30 %-ra – az idegeneket elutasítók száma, és ezzel párhuzamosan egyre többen gyarapították a semleges mérlegelők táborát (2. ábra). Mindez arra utal, hogy a menekültekkel/migránsokkal kialakítható közvetlen kapcsolat és a társadalom ismeretségi alapokon szerveződő kapcsolati hálón keresztül áramló információk sokak számára hitelesebbek voltak, mint a hivatalos propaganda. Fordulat akkor következett be, amikor a kormány 2015. szeptemberében először Szerbia és Magyarország határára, majd október közepére Magyarország és Horvátország határára épített fizikai határzárát, és ezzel mintegy „megszűnt” a magyarországi migrációs válság,⁹ többé már nem jelentek meg nagy számban menekültek/migránsok a magyar lakosság fizikai tereiben. Ekkortól kezdve, a magyar társadalom tagjainak nem volt személyes tapasztalatuk az *idegenekkel*.

⁹ 2015. szeptemberében egy hónap alatt 138000 illegális határátlépő volt, októberben 99000, míg novemberben alig több mint 300. <http://www.police.hu/>

Feltehetően ezért is növekedett meg hirtelen a xenofóbia mértéke több mint 22 %-val.¹⁰

A tömeges migráció transznacionális szintű folyamatának értelmezésében fontos szegmens, a kulturális kölcsönhatások értékelése. Maga a bevándorlás nem értelmezhető különböző kultúrák együttéléseként, de még annak szándékaént sem, mert a migrációs hullám nem Magyarországra irányult. Voltaképpen azt sem állíthatjuk, hogy valamiféle kulturális találkozás ment végbe osztársadalmi szinten. A Magyarországon keresztül áramló tömegekhez fűződő viszony részleges, az interakciók ad hoc jellegűek és a találkozások nem kínálnak széles teret a kulturális sajátosságok kibontakoztatásához. A migránsokat/menekülteket segítő tevékenység alkalmával elsősorban a közvetlen szükségletekhez és a vallásgyakorláshoz kapcsolódtak. Országos szinten nem beszélhetünk (vagy csak nagyon csekély mértékben) kultúráközi információcseréről. A kommunikáció nem a helyiek és az idegenek szintjén folyt, hanem a politikai elit irányából a lakosság felé, még akkor is, amikor látszólag kultúráközi információáramlás

¹⁰ „Az idegenellenesség akkor ugrott meg aztán nagyon, amikor már sokkal kevesebb volt Magyarországon a jól látható idegen, ellenben a politikai kampány továbbra is ezerrel pörgött. Bár ez ellentmondásnak tűnhet, valójában ilyen a gyűlölet lélektana: Az arc nélküli idegent könnyebb utálni és rettegni, mint azt, akit hús-vér személyként, esetleg szenvedő helyzetben látunk. Az idegenellenesség ennek megfelelően nőtt hatalmasat az idei év elejére, és ez a folyamat folytatódott a legutóbbi hónapokban is, hogy aztán a kvótanépszavazás hónapjában meglegyen a rendszerváltás utáni új magyar csúcs.”

http://index.hu/tudomany/2016/11/17/soha_nem_latott_merteku_az_idegenellenesseg_magyarorszagon/

zajlott (például idegeneknek szóló magyar nyelvű óriásplakátok.)

A 2015-ös migrációs válság intenzív nyári időszakában a társadalmi reakciók széles spektruma mutatkozott meg, a félelem és a xenofóbia vezérelte teljes elutasítástól egészen a menekültekre/migránsokra rászorultként tekintő önkéntes segítségig. A migránsok/menekültek kapcsán a különböző magyarországi médiumok is eltérően informálták az olvasóikat, hallgatóikat, nézőiket. Míg az állami hírszatornák a kormány álláspontját alátámasztó információkat közvetítettek, az ellenzéki és független hírszatornák egy része a támogató attitűdöt vállalt fel. Így voltaképpen a migrációs krízis kommunikálása az ország politikai kettéosztottsága mentén körvonalazódott. A menekültek/migránsok elfogadása vagy elutasítása is politikai beállítódást tükrözött. Az online kommunikációs színtereket is alapjaiban határozta meg a migrációs krízis, posztok, hírek kommentjeiben az eltérő attitűdök parázs vitákat generáltak. A társadalom megosztottságát tükröző viták mellett láthatóvá vált, hogy nem csak a xenofób megnyilvánulások váltak hangsúlyossá, hanem emberek sokasága avatkozott be önként a probléma orvoslásának folyamatába a civil szereveződéseken keresztül.¹¹

Miután a kormány a migránsok/menekültek segítségét kizárólag a menekülttáborok terében, valamint a határmenti térségben kívánta megoldani, a *humanitárius katasztrófa*¹² elkerülésében döntő szerepet játszottak a már

¹¹ A kvantitatív felmérése szerint, 2015-ben a társadalom három százaléka vett részt a segítőtevékenységekben és hét százalékanak volt olyan ismerőse, aki jótékonykodott, vagy önkénteskedett. TÁRKI Omnibusz 2015.

¹² Faragó 2011: 170.

meglévő, és az újonnan alakult, alulról szerveződő úgynevezett *grassroots* civil kezdeményezések.¹³ Ezek a szervezetek vállalták fel, hogy valóban a probléma terében, a vasúti közlekedési csomópontok nyilvános és fél nyilvános tereiben orvosolják a kialakult válsághelyzetet.

Migráns vagy menekült

A migrációs krízis szereplőinek értékelése, a hozzájuk fűződő viszony már a megnevezésükben is kirajzolódik. Döntően két fogalom használatos a megnevezésükre: a menekült és a migráns. A két elnevezés az elmúlt időszakban bár ugyanazt a csoportot – főként a háborúval sújtott közel-keleti országokból vándorló emberek tömegét – jelöli, ám a vándorlók magyarországi megnevezése egyben a megítélésük módjára is utal, és a hazai politikai megosztottság tükörképe is.

A „*menekült*” kifejezés értelmezési keretét az 1951-es Genfi Egyezmény¹⁴ jelölte ki. Ennek értelmében menekültnek tekinthető minden olyan személy, akit saját országában üldözés érne faja, vallása, nemzetisége, politikai véleménye vagy egy meghatározott társadalmi

¹³ Simonovits – Bernát 2016.

A civilszervezetek munkáját Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere a magyar kormány képviselőjében, 2015 szeptember 16-án elismerte: *„Humanitárius katasztrófát sikerült megakadályozni az elmúlt napokban azzal az összehangolt munkával, amelyet a magyar hatóságok a segélyszervezetekkel együtt végeztek a szerb-magyar határ térségében.”* <http://mno.hu/belfold/balog-zoltan-humanitarius-katasztrofat-sikerult-megakadalyozni-1304585>

¹⁴<http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/informacioforrasok/egyezhmenyek/menekultugyi-egyezhmeny.html>

csoporthoz való tartozása miatt, ebből kifolyólag védelme érdekében egy másik országban tartózkodik. Hivatalosan az adott személyt a befogadó állam ismerheti el menekültként, amennyiben ő kérelmezi, és a hatóságok megállapítják, hogy érvényesülnek a fent említett feltételek.¹⁵

A migrációs válság magyarországi értékelése során a menekült elnevezés használatában az önhibáján kívül segítségre szoruló személy iránti együttérzés és az elfogadó attitűd jutott kifejezésre. Ebben az értelmezésben menekültség olyan szükségállapot, amely felett az elszenvedő egyénnek nincs befolyása. Ez a megközelítés a hazánkba érkezők rászorultságát, a segítségnyújtás fontosságát hangsúlyozza és morális, erkölcsi kötelességnek tekinti.

Ezzel szemben a „migráns” kifejezés egyfajta tárgyilagos meghatározás, a léthelyzet értékelésében nem a rászorultságra, vagy a kiszolgáltatottságra, hanem a mobilitásra, a területi mozgásra fókuszál. Ebben az értelemben a terület és kulturális javak tekintetében egyenrangú rivális félként jelenik meg a migráns. Ez a megközelítés a területi mobilitást nem politikai kényszerként, hanem gazdasági alapú individuális döntésként értelmezi.

Az alapvetően semleges migráns gyűjtőfogalom a Magyarországot érintő 2015-ös migrációs krízis során vált pejoratív jelzővé, miközben xenofób, elutasító, előítéletes attitűdök társultak hozzá.¹⁶ A közbeszédben az érzelem vezérelt elutasítás és a hétköznapi diszkrimináció

¹⁵<http://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk106072/ europabairanyulo.pdf>

¹⁶ Síklaki 2010: 21.

megnyilvánulásaként értelmezhető, hogy a migráns kifejezés szinonimáiként *etnofaulizmusok*¹⁷ tömkelege jelent meg: *terrorista, állat, vandál, vad, primitív* stb.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a tömeges népességmozgás definiálása egy folyamatosan zajló újra és újra értelmező társadalmi folyamat megnyilvánulása is. A Magyarországot érintő migrációs válság kezdetén még a menekült kifejezés használata volt jellemző. Azonban amikor a magyarországi hatalmi elit igyekezett megállítani a bevándorlás folyamatát új fogalmi apparátust használt. Az idegenül hangzó migráns kifejezés a magyar nyelvben nem hordozott érzelmi viszonyt, így alkalmas volt a megnevezettek dehumanizálására, és az ellenségkép-képzés alanyává válhatott. A fogalom értelmezési kereteinek elterjedése valós mindennapi negatív tapasztalat hiányában csak egy hosszú távú folyamat során történhetett volna meg, ám a kormánypárti politikai kommunikáció konzekvensen és folyamatosan interpretálta a közvélemény számára. Az újradefiniálási folyamat részeként „lecserélődtek” a korábbi bevett menekült szótövé fogalmak: menekültválság helyett migránsválság, menekülttábor helyett migránstábor, menekültkérdés helyett migránskérdés vált a hivatalos kommunikációban használatossá. A kormány által képviselt ideológiai tartalmakkal mesterségesen feltöltött fogalom alkalmassá vált arra, hogy az egyéni politikai meggyőződés kifejezőjévé váljon, ennek során a migráns szó használata a hivatalos kormánypolitika elfogadásának de-monstrálását, míg elutasítása valamiféle ellenzékiiséget fejezett ki. Ugyanakkor napjaink tudományos vizsgálódásai is igényli a jelenség konceptualizálását.

¹⁷ Síklaki 2010: 238.

Érdekes összevetni a Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportja által használt definíciót a közbeszéd fogalomhasználatával.

„Migráns: Olyan személyekre vonatkozó gyűjtőfogalom, akik hosszabb (általában három hónapot meghaladó) tartózkodás céljával érkeznek külföldről egy adott országba. A statisztikai rendszerek vagy állampolgárság szerint (külföldiek) vagy születési hely szerint (külföldön születettek) tartják nyilván a migránsokat. A célországokra vonatkoztatva használjuk a 'bevándorló' kifejezést is, a származási országok szempontjából 'kivándorlókról' beszélünk. A menedékkérők¹⁸ és menekültek a migránsok egy speciális alcsoportját alkotják.”¹⁹

A definíció egyik fontos momentumára érdemes itt felhívni a figyelmet. Amennyiben elfogadjuk, hogy az migráns, aki három hónapnál hosszabb tartózkodás céljával érkezik, voltaképpen a migránsválság során. Magyarországon pusztán keresztülutazni szándékozó bevándorlókat nem tekinthetjük migránsnak a tudományos definíció értelmében.

Egy lokális válságkezelés néhány tapasztalata Debrecenben

¹⁸ Egy harmadik kategória amit a közbeszédben és a politikai kommunikációban ritkán lehet hallani, a menedékkérő: „az a külföldi, aki menedékjogi kérelmet terjesztett elő, és ügyében még nem született jogerős döntés.”

<http://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf>

¹⁹ <http://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf>

A következőkben lokális térben zajló folyamatokon keresztül mutatom be az elutasítás és a támogatás egyes verbális vagy tevőleges megnyilvánulásait. Debrecenben 2015. december 16-ig menekülttábor működött,²⁰ így a település a magyarországi migrációs válság egyik meghatározó pontjává vált. A nagyváros több területe hónapokig jelentős számú menekült/migráns által „*terhelt tér*” volt. A nagyszámú helyiektől eltérő bőrszínű és idegen nyelvet beszélő jövevény sokakban félelmet keltett, mert az itt élők többsége ez idáig ritkán, vagy nem ennyire intenzíven szembesült a saját fizikai terében idegen kultúrákból érkezőkkel. A félelem elutasítást szült és ez konfliktushelyzetek sorához vezetett a lokális társadalom tagjai között. A város lakóinak feltehető többsége vélte úgy, hogy veszélyforrást jelent a menekülttábor, miközben tényleges zavargás csupán egy esetben következett be.²¹ Az idegen kultúrából érkezettek jelenlétének megtapasztalása azt jelentette, hogy a város fizikai, társadalmi és virtuális színtereiben menekültek/migránsok voltak jelen. Rendszeresen bejártak a tábor környéki boltokba, esetleg nagyobb csoportokban várakoztak a vasútállomáson. Ugyanakkor a helyiektől eltérő mivoltuk alkalmas volt arra, hogy a debreceniek rájuk vetítsék az idegenek iránt érzett félelmeiket és bizonytalanságukat.

²⁰ A debreceni menekülttábor több mint 20 éves működése után 2016. december 16-án véglegesen bezárt.

<http://www.origo.hu/itthon/20151216-bezart-a-debreceni-menekulttabor.html>

²¹http://index.hu/belfold/2015/06/29/valami_nagy_balhe_van_a_debreceni-menekulttaborban/

A városban működő befogadó állomást a debreceni kormánypárti vezetés már a migrációs válság súlyosbodása előtt is tervezte felszámolni, de a szándékot a válsághelyzet csak fokozta. 2015. május 18-án, a miniszterelnök debreceni látogatása alkalmával ígéretet tett a tábor bezárására. Voltaképpen a megszüntetés mellett szóló érv volt, hogy a migrációs hullám megnövekedésével logisztikailag kedvezőtlené vált a debreceni befogadó tábor térbeli pozíciója, mert kívül esett az ország déli határai felől érkezők és a nyugati határ felé tartók útvonalán, azonban a miniszterelnök nem erre hivatkozott. Orbán Viktor nem csak a debreceni tábor bezárásáról beszélt látogatása során, hanem az összes magyarországi befogadó állomás felszámolása és a bevándorlási hullám megállítása és elutasítása mellett is érvelt.²² Azaz, az országos politikai elit viszonya az idegen kultúrákból érkezőkhöz nagyban hasonlított a debreceniek többségének álláspontjára, így lényegében a helyiek véleménye országos politikai szinten is megerősítést nyert.

A Debreceniek idegen ellenes attitűdje csak ritkán nyilvánult meg tettekben. Ilyen volt azonban az a befogadó tábor előtt megrendezett tüntetés, amelyen közel 200 fő vett részt.²³ A válság kiszélesedését követően az elutasítás nem csak a menekültek/migránsok, hanem az őket segítő helybeli lakosok felé is irányult. Nem volt ritka a migránsokat/menekülteket a vasútállomáson segítő

²²<http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-sajtotajekoztatoja-a-modern-varosok-program-debreceni-allomasan>

²³<http://nepszava.hu/cikk/1061605-tuntetes-a-debreceni-menekultabornal---fotok>

önkéntesek szóbeli inzultálása, illetve tevékenységük dokumentálása.²⁴ A mig-ránsokkal/menekültekkel szembeni elutasítás leginkább diszkurzív szinten volt jellemző, az online kommunikációs platformokon. A „Debrecenben Hallottam”²⁵ nevet viselő közel 55000 felhasználót számláló Facebook csoport, a városban és környékén történő aktuális közéleti események hírmegosztó illetve vélemény ütköztető portálja, amely 2015 tavaszától kezdve a menekültekről/migránsokról szóló diskurzusok fontos színterévé vált. A kommentek túlnyomórészt az elutasításról szóltak, de rengeteg rasszista, vagy xenofób megjegyzés is feltűnik az oldalon, mint ahogyan teret kapnak az idegenséggel vagy migrációval kapcsolatba hozható összeesküvés elméletek is.

*„a betelepítések tudatosan történnek, a fehér
bőrszín teljes elkeveredése a cél, tudom ez
furcsán hangzik, de csak a kiválasztottak egy
része maradna fehér, ők irányítanak mindenkit.
/ nem az én elméletem, kérek nem vitatkozni!”
„Én csak annyit tennék hozzá, hogy ezek az
emberek nem Olyanok, mint mi. Aki élt, vagy él
multikulturális városban, ahogy én évekig,
tudjuk milyenek. Ezek sose szerettek dolgozni
és soha nem is fognak. roppant jó színészek. A
szemedbe vigyorognak, de gondolkodás nélkül*

²⁴ Debreceniek egy csoportja rendszeresen megfigyelte, fotózta, videózt a vasútállomáson menekülteket/migránsokat segítő önkénteseket, majd a dokumentumokat Migránsfigyelő nevű Facebook oldalra feltöltötték.

https://www.facebook.com/pg/migransfigyelo/posts/?ref=page_inter
[nal](https://www.facebook.com/pg/migransfigyelo/posts/?ref=page_inter)

²⁵ <https://www.facebook.com/groups/279288692229091/?fref=ts>

kibelezzenek bárkit. Kevés Köztük a mi Szerintünk normális. S az a látszólag beintegrálódott is egy nap parancsot kap Alláhtól, és teszi amit tennie kell. Ezt ti nem erthetitek.”

„Akkora lassan jöhet a város átnevezése Blackrecen”

„A megoldás valakinek fájni fog!!!! És inkább a menekülteknek, az ide bepofátlankodóknak mint nekem legyen rossz!”

„Gázkamrába küldeném az összeset!”

A migrációs krízishelyzet következtében a debreceniek körében is megjelent illetve felerősödött egy másik társadalmi reakció, a migránsok/menekültek elfogadása, támogatása, ami megnyilvánulhatott verbálisan, gyakran online kommunikációs platformokon megjelenő támogató véleményektől egészen az akciót eredményező önkéntes tevékenységek formájában. A budapesti mintára létrejövő „Migration Aid Debrecen” kezdeményezés önkéntesei 2015. június végétől egészen szeptember közepéig segítették a debreceni vasútállomáson feltorlódott menekültek/migránsok százait.²⁶ Mivel az állami segítségnyújtás nem terjedt ki a vasúti csomópontokon rekedtek segítésére, ezért a civilszektor beavatkozása szinte szükségszerű volt.

„Aztán jött a menekülthelyzet. Egyszerűen annyi volt, hogy hirtelen elleptek minket a hírek, hogy mi a helyzet Magyarországon, hogy menekültügy van és Debrecenen keresztül is átmennek, amiből azt olvastam ki, hogy segíteni kell nekik, hiszen rászoruló! Számomra

²⁶ Migration Aid Debrecen civil szerveződés tevékenységével egy korábbi kutatásom során részletesen foglalkoztam: Ujhelyi 2015.

természetes volt, hogy menni kell, segíteni kell, és akkor lássuk, hogy hol, mit. Így indult. Június végén, egy-két napon belül Facebookon beszéltük egymással, hogy mit kellene csinálni? És akkor kimentem az állomásra, megnéztem, hogy mit kell csinálni, összeszedtem ruhaneműt, akkor már láttam, néztem a csoportkiírást a Facebookon, hogy mire van szükség...”²⁷

A migránsok/menekültek segítségnyújtásának különböző tevékenységeket ellátó aktorai voltak. A vasútállomáson ételt, italt, ruhát, tisztálkodási szereket osztogató, orvosi ellátást végző, tolmácsolásban segítő, vagy információt szolgáltató önkéntesek mellett, jelentős számban voltak azok, akik a *holdudvart* alkották, akik nem a helyszínen segítettek, hanem például rendszeres adományozók voltak, vagy az adományozást szervezték, vagy szimplán akár csak online támogatták lájkjaikkal, megosztásokkal a kezdeményezést, szolidaritást vállalva a menekültek/migránsok mellett az önkéntesekkel is.

A vasútállomáson segítő Migration Aid önkénteseinek nagy része nő, középkorosztályúak, főként értelmiségiek, sőt gyakran szakmailag is érintettek – pl: pszichológus, szociológus, orvos. Jellemző rájuk a társadalmi kérdésekre való probléma érzékeny reflektálás. A segítő tevékenységben részt vállaltak a város egyetemén tanuló külföldi diákok, illetve adományaikkal a debreceni iszlám közösség tagjai és debreceni vállalkozók is.

Összegzés

A 2015-ös migrációs válság következtében olyan társadalmi reakciók sorát figyelhettük meg, amelyek az *idegenekhez* való viszony függvényében konstruálódtak.

²⁷ A Migration Aid Debrecen önkéntese, 2015.

Bár a migránsok/menekültek a magyar társadalom mindennapjaiban fizikailag rövid ideig voltak jelen, azonban a róluk szóló diskurzusok nyomán a magyar lakosság hétköznapi beszédtemáinak még egy évvel később is meghatározó részét alkotják. Ebben jelentős szerepet játszik az a menekült/migráns ellenes kormánypárti kampány, amelynek nyomán hazánkban fokozódott az idegenellenesség. A sajátos társadalompolitikai erőterben ellendiskurzusokként jelentek meg a civil segítő szerveződések. Tevékenységük rövid idő után átpolitizálttá vált, hiszen a migránsok/menekültek segítése direkt vagy indirekt módon szimbolikus ellenállásként²⁸ volt értelmezhető.

Írásomban a tényleges történések mögötti társadalmi következmények és összefüggések felvázolásával törekedtem hozzájárulni a magyarországi migrációs krízis megértéséhez és értelmezéséhez. A válság kínálta tanúságok kiindulópontjai lehetnek további kutatásoknak, amelyek egyik oldalról az idegenellenesség magyarországi folyamataira, másik oldalról a civil szervezetek további tevékenységeire fókuszálnak.

Irodalomjegyzék

BERNÁTH Gábor – MESSING Vera

2015 Bedarálva a menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány, és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató*. XVI. évf. 4. szám 7-17.

²⁸ Scott 1996.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2015_04_tel/01_menekultek_moralis_panic.pdf

(A letöltés dátuma: 2016. 10. 10.)

- 2016 Infiltration of political meaning-production: security threat or humanitarian crisis? The coverage of the refugee ‘crisis’ in the Austrian and Hungarian media in early autumn 2015.
<https://cmds.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/article/1041/infiltrationofpoliticalmeaning.pdf>

(A letöltés dátuma: 2016. 12. 08.)

BOHANNAN, Paul – GLAZER, Mark

2006 Mérföldkövek a kulturális antropológiában.
Budapest: Panem Kft.

COHEN, Stanley

1972 *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of Mods and Rockers*. Oxford: Blackwell.

FARAGÓ Tamás

2011 *Bevezetés a történeti demográfiába*. Budapest.

GOODE, Erich – BEN-YEHUDA, Nathan

1994 *Moral Panics: The Social Control of Deviance*.
Oxford: Blackwell.

IVÁN Júlia

2016 Hol itt a felelős? A nyári menekültkrízis állami kezelése és a civil válasz. *Café Babel*. 78. szám. 120-133.

KITZINGER Dávid

2000 A morális pánik elmélete. *Replika* 40. 23–48.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

1995 Lakossági adományok és önkéntes munka.
Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

PÉTERI Ferenc

- 2015 *Közbizalom 2015.*
<http://reszvetelhete.hu/wp-content/uploads/2011/08/K%C3%B6zbizalom-2015.pdf> (A letöltés dátuma: 2016. 04. 02.)
- SCOTT, James C.
 1996 Az ellenállás hétköznapi formái. Replika. 1996. 23-24.
- SIMONOVITS Bori – BERNÁT Anikó
 2016 *The Social Aspects Of The 2015 Migration Crisis In Hungary.* Budapest: TÁRKI.
http://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_refugees.pdf
 (A letöltés dátuma: 2016. 09. 03.)
- SÍKLAKI István
 2010 *Előítélet és tolerancia.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TÁRKI Omnibusz
 2015 *Representative survey of Hungarian Academy of Sciences Centre for Social Sciences Institute for Minority Studies – TARKI Omnibus.* Budapest: TÁRKI.
http://www.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20150804_idegen.html
 (A letöltés dátuma: 2016. 11. 08.)
- TELKES József
 1997 Válság, változás, változtatás: a kríziskoncepció jelentősége a mentálhigiénés gyakorlatban. In Gerevich József (szerk.): *Közösségi mentálhigiéné.* Budapest: Animula Kiadó. 63–71.
- TURNER, Victor

- 1974 *Dramas, Fields, and Metaphors*. Ithaca: Cornell University Press.
- 2002 *A rituális folyamat*. Budapest: Osiris Kiadó.
UJHELYI Nelli
- 2015 Közösség és önkéntesség. Egy debreceni segítő szerveződés szerepvállalása a 2015-ös migrációs krízisben. In Koncz István – Szova Ilona (szerk.): *A XII. Ph.D - Konferencia előadásai (Budapest, 2016. április 02.)*. Budapest: Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület 175–186.
<http://peme.hu/userfiles/Konferencia%20PEME%20XII.pdf>
(A letöltés dátuma: 2016. 08. 11.)

Internetes hivatkozások:

- <http://www.origo.hu/itthon/20151216-bezart-a-debreceeni-menekulttabor.html> (A letöltés dátuma: 2016. 07. 11.)
- <http://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf> (A letöltés dátuma: 2016. 10. 19.)
- <http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/informacioforrasok/egyezhmenyek/menekultugyi-egyezhmeny.html> (A letöltés dátuma: 2016. 10. 27.)
- http://index.hu/tudomany/2016/11/17/soha_nem_latott_merteku_az_idegenellenesseg_magyarorszagon/ (A letöltés dátuma: 2016. 11. 29.)
- http://www.portfolio.hu/gazdasag/munkaugy/orban_a_be_vandorlast_meg_kell_allitani.208716.html (A letöltés dátuma: 2016. 09. 07.)

<http://mno.hu/belfold/balog-zoltan-humanitarius-katasztrofat-sikerult-megakadalyozni-1304585>

(A letöltés dátuma: 2016. 02. 10.)

<http://www.police.hu/> (A letöltés dátuma: 2016. 10. 11.)

<http://nepszavazas2016.kormany.hu/> (A letöltés dátuma: 2016. 11. 20.)

http://index.hu/belfold/2015/06/29/valami_nagy_balhe_van_a_debreceeni_menekultttaborban (A letöltés dátuma: 2015. 11. 18.)

<http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-sajtotajekoztatoja-a-modern-varosok-program-debreceeni-allomasan> (A letöltés dátuma: 2016. 10. 05.)

<http://nepszava.hu/cikk/1061605-tuntetes-a-debreceeni-menekulttabornal---fotok> (A letöltés dátuma: 2016. 04. 23.)

https://www.facebook.com/pg/migransfigyelo/posts/?ref=page_internal (A letöltés dátuma: 2016. 06. 09.)

<https://www.facebook.com/groups/279288692229091/?ref=ts> (A letöltés dátuma: 2016. 09. 29.)

MILLENNIALS' ONLINE INFORMATION SEARCH

Árpád Szeles

szeles.arpad@econ.unideb.hu

University of Debrecen

Zsolt Polereczki

polereczki.zsolt@econ.unideb.hu

University of Debrecen

Abstract

As most of the millennials enter the labor market and they become the largest segment of consumers while e-commerce is growing faster than ever it's hardly recommended to investigate how this young group of people behave when seeking information of a desired product and when they buy it online. This study aims to explore generation Y's online information search by summarizing the results of a focus group series conducted at the University of Debrecen among millennials. There were three focus groups among different age groups focusing on how they use internet, how they search information online, what are their most important preferences and what should be the main messages of marketing communication to reach them. The results of the study show that millennials are always online, internet is their most important source of information, and also their number one channel for communication. They are happy to shop online and they purchase the highest quality on the lowest price from merchants that they think are reliable.

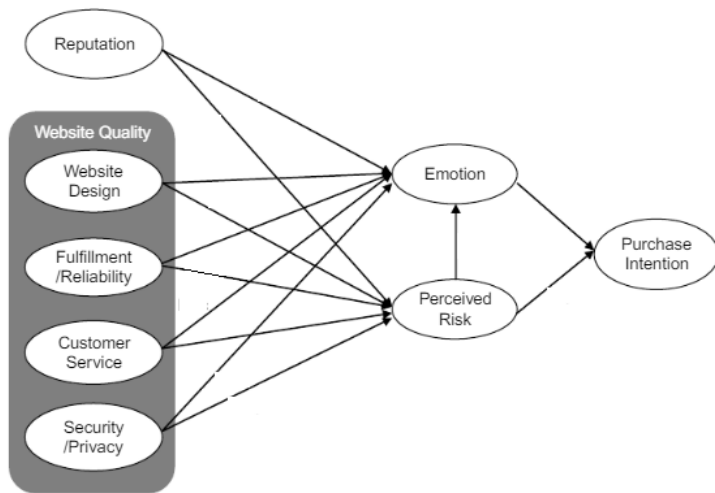
Introduction

Millennials are the generation of people born before the millennium i.e. between the 1980's and 2000's. They are also called generation Y. They were born into a quickly changing world where there were several significant historical events during their coming of age, which heavily influenced their personal development. These events include the 2001 terror attack, when the twin towers of New York collapsed, or the 2007 financial crisis which made it hard for them to find a job when they first entered the labor market. The freedom they experienced as a child is also very important in their life. They grew up in a highly globalized world where everything flows freely, money, workforce, technology, and there are equal rights for all kind of people. This new generation of people has a new way of thinking, they share different values than previous generations and that also means that they behave differently and they have new expectations. They are always online and that means internet and online information search is more important for them than for any other generations (Williams and Page, 2012). This makes them the number one target when businesses think about selling online, which is a fast emerging market. E-commerce covers 2.5% of all Hungarian trade, and it grows 38% every year since 2010 (KSH, 2016). Businesses of e-commerce should investigate, know and understand how millennials think, what are important for them when purchasing goods online or even when they just seek information via internet.

Internet is extremely important for millennials. It's their number one channel for their communication, and it's also the number one information source for them. They are

online 24/7, they keep in touch with their peers via instant messaging, and they follow news on social media sites instead of watching television or listening to radio news. Being a wired generation they are one of the most important segments when talking about e-commerce. Most of them purchase goods online but of course there are many of them who just shop or seek information before they buy what they need offline (Valentine and Powers, 2013). Their online shopping behavior is well-modelled by Kim and Lennon (2013). Their theory is on Figure 1. According to Kim and Lennon's work there are two main factors which determine if they purchase from a store online or not. One is emotion, which means how they feel about the store, and the other is perceived risk e.i. how safe they think is the store to shop. Both dimensions are affected by the website quality which contains security and privacy, quality of customer service, the fulfillment or reliability of the site, and the website's design, which is also very important. The web store's reputation is another key factor, as this is a thing that affects the consumers' emotions and perceived risk against the store. The more they trust the site and the more they like it, the greater the chance that they make a purchase. According to Zeithaml et al. (2002), the main goal of e-commerce businesses should be to shorten the gap between the consumer's expectations and the businesses' ideas of consumer preferences. The shorter the gap, the more the consumer trusts the site.

Figure 1: SOR model of online shopping (Kim and Lennon, 2013)

Method

Present paper is dedicated to show the results of a focus group series which was conducted at the University of Debrecen. There were three focus groups among three different age groups of people coming from generation Y. In the groups were 8-8 people, who haven't participated in similar study for at least one year and who didn't know each other nor the moderator. Joining the focus groups was free, those who attended didn't receive any money or presents. In the first group there were 8 people with age 18-23. There were 4 men and 4 women, most of them going to the university, but also there was a cook. Most of them still lived with parents, and had average income. The second group contained 5 men and 3 women from the age group 24 to 29. They had different levels of education, three still lived with parents. The group had a little higher income than the previous age group. The last group was

made among millennials between ages 30 and 35, some of them had children and some were married. They didn't live with their parents anymore and their income was the highest among the three groups.

The aim of the study was to investigate generation Y's online information search and internet usage, further to see if there are any differences between different age groups in how they use internet and how they shop online, and at last to prepare a quantitative research which will be a representative questioning among 1000 people across Hungary. During the sessions we discussed four topics. The moderator first asked questions to investigate how millennials usually use internet, what they use it for, how they look for information online. Then we asked what and how they buy products online, if they do. The third topic was characteristics of e-commerce and the consumer preferences of millennials. And the last topic was the main targets, channels and messages of marketing communication to reach generation Y.

Results

The younger the Millennials, the more often they use internet. All subjects of the youngest group are online 24/7. They never turn off their smartphones. Although every age groups use internet during their work or in school, but in their free time there are differences. While youth are surfing 3-5 hours, older Millennials surf only 1-2 hours after work, and they often switch offline. Youth even use internet to personal purposes during worktime, while it doesn't apply to older peers.

Younger millennials prefer smartphones, while older prefer notebooks. Personal computers are only used at the

workplace. Tablets are used by all age groups, but no one prefers it against smartphones or laptops. Millennials use internet as their number one channel for communication, they prefer instant messaging when communicating with friends and family instead of calling or texting, and they write emails to communicate with colleagues. They also need 24/7 available strong wireless connection.

There are similar results among different age groups about what they use internet for. They use it for their work or school, they read news on the internet, and this is their main channel for communication. All age groups mentioned that if they need any information, they promptly search for the information via their mobile phones. It contains driving instructions, translations, recipes and everything else. They also use internet for entertainment, media consumption is common, and they not just watch media, they are also the creator of pictures, videos and other types of media types via social media sites. They use internet to search information about their personal interests, they get inspiration from the internet, and they like to shop and browse across products. Online shopping is mentioned by all groups as an online activity and they also purchase things occasionally.

We asked which content they don't like. They told us that they don't like "like hunter" contents, violent contents, fake contents, celebrities and pop-ups. These "channels" are very bad choice to reach them because they do anything to avoid these contents by unfollowing even their friends, hiding, and reporting posts that contain similar.

Online information search is typical before every not negligible purchases, both online and offline. Main

information sources are product and site reviews written by previous customers. This result is consistent with the results of Mangold and Smith (2012). Photos and videos are also very important, mainly if they were made by customers. Positive feedback read in social media could enhance the reputation of the company, store or product, but negative feedback can ruin it, just like Kim and Lennon (2013) wrote in their work.

Millennials read blogs and reviews of experts but they don't believe everything they see because they think these blogs might be rewarded by the producers of the products, but they are great to grab more and more information about the product they want. Producer's pages are also read by millennials to explore the products they need, but they will never rely only to these pages, they ask their peers about their experiences, and search online for reviews.

When they have finally chosen the exact product they want to buy, they start to look for the best offer. They use price comparison sites for this activity. They look for merchants who are trusted and well-known, and they also look for a fairly low price. They dismiss too low prices or too big discounts because of their lack of trust in those. Trust is very important when they chose the merchant. According to Kim and Lennon (2013) there are three dimensions of trust against websites. First group enhances the perceived trustworthiness of the store. These are parameters like how they can get in touch with the store, how long does it take till they get a reply, how helpful is the customer service. These parameters appeared among the answers in all the focus groups too. Second, the design of the site is an indicator of security. Among youth it was one of the most important factors. A site should be simple,

well-working, easy to use, and customizable. Language, sorting of goods by different parameters like price or recommendation, site colors, payment, shipping should be customizable by the customer. When a webstore has an offline store too, it definitely helps to enhance trust. The bigger the chain is, the more they trust it. After all, the most important indicators are reviews of peers, friends, or previous consumers.

An interesting result is that if a store don't have the "terms of use" uploaded, millennials might refuse to purchase from the store, but if they have it, than it won't rise the trustworthiness significantly, it's just have to be there.

There are no differences among age groups in the answers to the question what are the main pros of purchasing goods online. They said that it is quick, simple, and comfortable, and there is a wide range of products. Cons are that the consumers get the product slowly, arranging warranty is difficult, and it's hard to tell if a store is safe or not.

In accordance with the results of Valentine and Powers (2013) millennial men and women search and purchase different things. The results of our focus groups show that while men buy electronics, technical accessories and furniture, women look for clothing goods, tickets and accommodation.

Another interesting and important result is that millennials in every age group mentioned that they prefer free shipping. If it's not free, it should never be higher than the price of the product. If the total at the checkout is significantly high (10-15000 HUF or more), they expect free shipping to be offered. If it's not, they get

disappointed which lowers their trust against the store. When they have to choose between two products with the same total, they prefer the one with the free shipping even if they know exactly that basically the two cases are the same. While youth prefer to pay with virtual wallets, older millennials prefer to pay on delivery.

Most important consumer preferences are the following. First, the site must have a simple, trendy web design. The site must be responsive to let millennials shop whenever, wherever they want with all the devices they have in their hands. There must be a 24/7 available, fast responding customer service. They desire customizability. They need detailed product pages with the possibility of consumer reviews even with the availability of uploading pictures and videos.

Most important messages for marketing communication on e-commerce for this generation according to the results of the research are that shopping online is cheap, it offers a wide range of products and it's fast for the youth, comfortable, cheap and fast in the middle age group and comfortable, fast and wide range of products for the oldest group.

Conclusions

Millennials like simple web design that follows the newest trends. They prefer responsive sites that enables them to shop on any devices they want. They look for indicators of webstore trustworthiness and avoid unprofessional sites. They remain on detailed product information pages and customer reviews, and they choose product first, not the merchant. When they found the product they want, they look for the best possible

combination of price and safety. They prefer free shipping when purchasing. After sales services are also very important for them because they prefer easy warranty management and free returns.

Main messages to reach this cohort are that e-commerce is comfortable, cheap, fast and there is a wide range of products with unlimited information available on the internet. Pop ups, like hunting, fake giveaways and celebrities are useless to reach them at least according to what they say.

Limitations

This study shows the results of a focus group series, which means that these results represent the opinions of 24 people. As a qualitative research it's only available to prepare a questionnaire for a great scale quantitative research. Also there could be answers and results that might be influenced by the actual physical state of mind of the subjects. Most millennials participated in the research were well educated and all of them were regular internet users.

References

Eisner, S. P. (2005). Managing Generation Y. *SAM Advanced Management Journal*, 70 (4), 4. Downloaded: 2016.06.29. Web: <http://goo.gl/wuCtcz>

Kim, J. & Lennon, S. J. (2013). Effects of Reputation and Website Quality on Online Consumers' Emotion, Perceived Risk and Purchase Intention: Based on the Stimulus-Organism-Response Model. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 7(1), 33-56. Downloaded: 2016.06.29. Web: <https://goo.gl/ExG1pR>

Központi Statisztikai Hivatal (2016). *Hungary, 2015*. Downloaded: <https://goo.gl/2onXVM>

Mangold, W. G. & Smith, K. T. (2012). Selling to Millennials with Online Reviews. *Business Horizons*, 55(2), 141-153. Downloaded: 2016.06.29. Web: <http://goo.gl/r3dz8n>

Valentine, D. B. & Powers, T. L. (2013). Online Product Search and Purchase Behavior of Generation Y. *Atlantic Marketing Journal*: Vol. 2: Iss. 1, Article 6. Downloaded: 2016.06.29. Web: <http://goo.gl/BptE7x>

Valentine, D. B. & Powers, T. L. (2013). Online Product Search and Purchase Behavior of Generation Y. *Atlantic Marketing Journal*: Vol. 2: Iss. 1, Article 6. Downloaded: 2016.06.29. Web: <http://goo.gl/xV3bgC>

Williams, K. C. & Page, R. A. (2012). Marketing to the generations. *Journal of Behavioral Studies in Business*, 3, 1. Downloaded: 2016.06.29. Web: <http://goo.gl/cb2FS1>

Zeithaml, V. A., Parasuraman, A. & Malhotra, A. (2002). Service Quality Delivery Through Web Sites: A Critical Review of Extant Knowledge. *Journal of the Academy of*

Marketing Science, 30(4), 362-375. Downloaded:
2016.06.29. Web: <http://goo.gl/GHdaCi>